

ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA EKONOMSKE I GOSPODARSKE ČIMBENIKE

Žunić, Marija

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Virovitica University of Applied Sciences / Veleučilište u Virovitici**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:165:647550>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

Veleučilište u Virovitici

[Virovitica University of Applied Sciences Repository - Virovitica University of Applied Sciences Academic Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORJI

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Specijalistički diplomski stručni studij Menadžment

MARIJA ŽUNIĆ

ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U
INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA EKONOMSKE I
GOSPODARSKE ČIMBENIKE

DIPLOMSKI RAD

VIROVITICA, 2021.

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Specijalistički stručni studij Menadžment

ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U
INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA EKONOMSKE I
GOSPODARSKE ČIMBENIKE
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Interkulturalna komunikacija

Mentor:

Željka Kadlec, univ.spec.oec., v.pred.

Student:

Marija Žunić

VIROVITICA, 2021.

Veleučilište u Virovitici

Specijalistički diplomski stručni studij Menadžmenta - Smjer Menadžment malih i srednjih poduzeća

OBRAZAC 1b

ZADATAK DIPLOMSKOG RADA

Student/ica: **MARIJA ŽUNIĆ** JMBAG: **0307013362**

Imenovani mentor: **Željka Kadlec, univ. spec. oec., v. pred.**

Imenovani komentor: -

Naslov rada:

Analiza utjecaja krize uzrokovane Covidom 19 u interkulturalnom okruženju s osvrtom na ekonomske i gospodarske čimbenike

Puni tekst zadatka diplomskog rada:

Prikupljajući i istražujući relevantnu stručnu i znanstvenu literaturu studentica će predstaviti utjecaj ekonomskih i gospodarskih čimbenika na poslovanje određenih zemalja, kroz analizu BDP-a i vanjskotrgovinsku razmjenu. Na temelju osnovnih odrednica kriznih situacija dati će se uvid u utjecaj krize uzrokovane Covidom 19 na poslovanje promatranih zemalja (Italija, Kina, Rusija, Kina, Hrvatska) i interkulturalne aspekte poslovanja tih zemalja. Interpretacija analize sadržaja oko utjecaja krize uzrokovane Covidom 19 na poslovanje promatranih zemalja s osvrtom na ekonomske i gospodarske čimbenike povezati će se teoretski i praktični dio rada.

Datum uručjenja zadatka studentu/ici: 28.07.2021.

Rok za predaju gotovog rada: 20.09.2021.

Mentor:

Željka Kadlec, univ. spec. oec., v. pred.

Željka Kadlec

Dostaviti:

1. Studentu/ici
2. Povjerenstvu za završni rad - tajniku

**ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U
INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA
EKONOMSKE I GOSPODARSKE ČIMBENIKE**

**ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE CRISIS CAUSED BY COVID 19
IN THE INTERCULTURAL ENVIRONMENT WITH REFERENCE TO
ECONOMIC AND ECONOMY FACTORS**

SAŽETAK - Svrha ovog rada je ukazati koliko je kriza uzrokovana virusom Covid 19, utjecala na ekonomske i gospodarske čimbenike na globalnoj razini. Interpretiranjem utjecaja krize uzrokovane virusom Covid 19 na ekonomska globalna događanja analiziraju se mjere vlada i njihov utjecaj na gospodarstva u Italij, Njemačkoj, Rusiji, Kini i Hrvatskoj. Nadalje je prikazano koliko je kriza uzrokovana Covidom 19 utjecala na vanjskotrgovinsku razmjenu navedenih zemalja te koliki je BDP i BNP u razdoblju prije i za vrijeme krize uzrokovane virusom Covid 19. Iz navedenog su izvučeni zaključci o uzrocima i posljedicama vezanim za krizu uzrokovanu Covidom 19. S obzirom da su promatrane zemlje interkulturalno različite u radu se nastoji interpretirati interkulturalizam, interkulturalna komunikacija, interkulturalna kompetencija, interkulturalna osjetljivost i interkulturalni konflikti. Povezujući različite kuteve gledanja pod utjecajem krize nastoji se stvoriti sveobuhvatan pregled stanja promatranih zemalja. Problematika rada predstavljena kroz teoretski osvrt, u radu se nastoji povezati s podacima prikupljenim putem analize sadržaja. Koristeći se pri tome i raznim drugim znanstveno istraživačkim metodama (metoda, analize, klasifikacije, deskripcije i sl.). Doprinos rada se odnosi na interpretaciju analiziranog stanja promatranih zemalja s obzirom na utjecaj krize uzrokovane virusom Covid 19 na ekonomske i gospodarske čimbenike povezujući pri tome i njihove interkulturalne specifičnosti.

Ključne riječi: Covid 19, interkulturalizam, ekonomija, gospodarstvo

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. UTJECAJ EKONOMSKIH I GOSPODARSKIH ČIMBENIKA NA POSLOVANJE ODREĐENIH ZEMALJA.....	3
2.1. Analiza BNP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja	6
2.2. Analiza BDP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja	10
2.3. Vanjskotrgovinska razmjena Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske.....	15
3. UTJECAJ KRIZE UZROKOVANE VIRUSOM COVID 19 NA POSLOVANJE ODREĐENIH ZEMALJA.....	21
3.1. Analizirano razdoblje razvoja krize za 2019., 2020. i 2021. godinu	28
3.2. Potencijalni uzroci produbljivanja krizne situacije uzrokovane koronom.....	29
3.3. Mogućnost za rješavanje kriznih situacija	30
4. INTERKULTURALNI ASPEKTI U POSLOVANJU ODREĐENIH ZEMALJA.....	32
4.1. Interkulturalna komunikacija	36
4.2. Interkulturalna kompetentnost i osjetljivost.....	37
4.3. Interkulturalni konflikti Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske.....	39
5. ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA EKONOMSKE I GOSPODARSKE ČIMBENIKE.....	43
5.1. Ciljevi i svrha istraživanja.....	43
5.2. Primjenjene metode i postupak istraživanja	44
5.3. Interpretacija rezultata	44
5.4. Ograničenja i preporuke za uspješnije upravljanje kriznom situacijom u interkulturalnom okruženju	48
6. ZAKLJUČAK	49
7. POPIS LITERATURE	51
8. POPIS ILUSTRACIJA.....	56

1. UVOD

Krajem 2019. godine u Kini se pojavio novi virus uzrokovan virusom SARS-CoV-2 (Covid 19/koronavirus). Godine 2020. prošrio se po cijelome svijetu te nastaje nova pandemija, koja je prouzročila probleme na globalnoj ekonomiji i gospodarstvu, rast stope nezaposlenosti, stagnaciju tržišta, pad turističke potražnje i sl. Pod utjecajem krize uzrokovane virusom Covid 19 u mnogim industrijama je evidentiran pad proizvodnje zbog čega obustavljaju svoje aktivnosti vezane za nju. Proizvodni sektor stopirao je poslovanje, izvoz i uvoz robe proveden je na najmanju mjeru što se samim time odnosi na gospodarstva. Uz to su, gotovo sve europske zemlje uvele neki oblik smanjenog kretanja stanovništva, ali kriza uzrokovana virusom Covid 19 nastavila se širiti svijetom. Danas, još uvijek postoji nesigurnost i rizik vezan za nastavak funkcioniranja gospodarstva i društva u cjelini zbog nastavka širenja Covid 19 virusa, u svim ekonomskim i gospodarstvenim sektorima.

Problematika ovog diplomskog rada želi pokazati na koji način globalna kriza utječe na različite ekonomske i gospodarske čimbenike koji su važni za funkcioniranje društva, povezanost prometa, uključenost turizama i kulture. Proučavajući literarnu građu svrha rada je prikazati koliko je pandemija uzrokovana virusom Covid 19 utjecala na gospodarstvo i ekonomiju Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske. Žele se istražiti, odnosno primijeniti strategija rasta i strategija stabilizacije, kako bi se navedene zemlje što prije normalizirale, odnosno suzbile negativne posljedice virusa Covid 19, koje se razlikuju među državama svijeta. Također se želi ukazati kako i u kolikoj mjeri je kriza uzrokovana virusom Covid 19 utjecala na interkulturalizam određenih zemalja.

Pojašnjavajući na koji način ekonomski i gospodarski čimbenici utječu na poslovanje određenih zemalja provedena je analiza BNP-a određenih zemalja, zatim BDP te je analizirana vanjskotrgovinska razmjena pod utjecajem krize uzrokovane Covidom 19. Nakon toga je pojašnjen utjecaj krize na poslovanje odabranih zemalja (Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske) te su predstavljeni potencijalni uzroci razvoja krizne situacije i mogućnosti za njihovo rješavanje. Vrlo bitan dio rada odnosi se na interkulturalni aspekti u poslovanju određenih zemalja, u kojem su objašnjeni i navedeni važni aspekti za interkulturalizam odabranih zemalja poput interkulturalna komunikacija, kompetentnost i osjetljivost i interkulturalni konflikt. Zadnji dio rada odnosi se na analizu utjecaja krize uzrokovane virusom Covid 19 u interkulturalnom okruženju s osvrtom na ekonomske i gospodarske čimbenike, u tom poglavlju navedeni su cilj i svrha istraživanja, primjerene metode i postupak istraživanja,

zatim interpretacija rezultata, s kojim ograničenjima istraživanja rad susreo te preporuke za uspješno upravljanje kriznom situacijom u interkulturalnom okruženju i mogućnost za daljnja istraživanja. Na kraju rada nalazi se zaključak gdje su navedena vlastita i kritička promišljanja autora rada.

2. UTJECAJ EKONOMSKIH I GOSPODARSKIH ČIMBENIKA NA POSLOVANJE ODREĐENIH ZEMALJA

Može se reći da je temelj za ekonomski napredak i gospodarski rast ovisi najprije o specifičnostima nacije da stvori nove ciljeve i dobra te da popravi kvalitetu starih, odnosno postojećih. Vrlo je važno za rast i napredak ekonomskih i gospodarskih segmenata, da značajno povećaju domaćeg proizvoda, koji će prižiti i veća financijska sredstva. Glavni prioriteti gospodarskog razvoja svode se na povećanje dobra i pogodnosti u društvu. Neki od prioriteta su rast produktivnosti, rast raspoloživog dohotka, zatim bolja socijalna i zdravstvena skrb, visoka zaposlenost te veći izvoz i konkurentnost ekonomije. Stvaranje vizije za poželjnu budućnost nacije mora biti prioritet planiranja nacionalnog razvitka. Zamisao razvoja uključuje stanovite razvojne izmjene u ekonomiji kao što je korištenje dostupnih resursa za proizvodnju od jednih dobara prema drugima. Cilj se svodi na to da društvo prikuplja određene političke, društvene, kulturne značajke koje pokazuju rezultate, time da je veći broj osoba u pogodnosti stvoriti sebi željene prilike i ostvariti životne ciljeve (Ćosić i Fabac, 2001). Svaka organizacija smatra se da je dio ekonomije neke zemlje u kojoj djeluje. Kako bi organizacije bile uspješne, potrebno je da njihov menadžment dobro poznaje osnovne ekonomske pokazatelje u zemlji, odnosno okruženju u kojem posluju. Potrebno je da organizacija dobro poznaje ekonomsku okolinu jer stabilnost i sigurnost te okoline uvelike određuje i njezinu stabilnost i sigurnost. Zahvaljujući provođenju analize ekonomske okoline mogu se objasniti aktivnosti pojedinih organizacija na pojedinom tržištu. Iz tog razloga, nije slučajno što su na domaća tržišta ušle strane banke i trgovački lanci, a ne poznatije organizacije koje bi investirale u rast i proizvodnju. Prema Sikavici (2011) odabir tih segmenata za ulaganje posljedica je analize ekonomske okoline, koja je savjetovala menadžmentu tih organizacija da ulažu upravo u te sektore gospodarstva. Ključni razvoj su ekonomski pokazatelji u svakom gospodarstvu bruto domaći proizvod, godišnja stopa rasta bruto domaćeg proizvoda, dohodak per capita, kupovna moć stanovništva, stopa nezaposlenosti, fiskalna politika, monetarna politika, stopa inflacije, kamatne stope, vrijednost odnosno tečaj nacionalne valute, razine cijena, veličina trgovačkog deficita infrastrukturni uvjeti te moguće ekonomske integracije u koje zemlja ulazi. Dobro gospodarstvo može se opisati kao zbroj učinkovitih, uspješnih i profitabilnih kompanija koje s konkurentnim proizvodima nastupaju na svjetskom tržištu, a na tom tržištu žive svi, a uspijevaju samo najbolji. Uz pristup kapitalu tehnološke inovacije, postale su novi faktori konkurentske prednosti. Izvori nove konkurentske prednosti smatra se da ona upravo bolja rješenja organizacije. Uostalom, i organizacijske inovacije mogu se vrlo lako oponašati, a ako se radi

nešto što je netko već napravio, to se ne može iskoristiti kao konkurentska prednost. U modernom poslovanju konkurentska prednost postaju znanje i kreativnost ugrađeni u proizvode (Nordstrom i Ridderstrale, 2002). U novoj ekonomiji uspješnost poslovanja ovisi o nematerijalnim čimbenicima kao što su kvaliteta, brzina, fleksibilnost, dizajn, imidž te posebno informacije i znanje, odnosno ekonomski relevantan oblik – intelektualni kapital. Može se reći da se radi o razvoju i rastu u kojem koncept sve više sadrži intelektualnu komponentu, tranziciji iz gospodarstva opsega u gospodarstvo znanja, odnosno može se opisati kao gospodarstvo koje pokreće snaga znanja (Sundać i sur., 2016). Više od polovice BDP-a u visoko razvijenim ekonomijama svijeta zasnovano je na znanju. Kompanije visoke tehnologije njihove usluge zasnovane na znanju brže rastu, međutim udvostručile su svoj udio u outputu posljednja dva desetljeća. Priroda konkurentske prednosti modificira se na način, da mjeri trenutnu poziciju na tržištu, zatim moći i veličinom tvrtke u prošlosti i uključujući znanja u sve aktivnosti tvrtke, zatim kreditnom sposobnosti tvrtke i njezinom mogućnošću da tržištu prenese informaciju da ima najbolje rješenje (Edvinsson, 2003). Gospodarstvo **Italije** gledano s ekonomske pozicije, spada u četvrto gospodarstvo Europske unije, nakon Njemačke, Ujedinjenoga Kraljevstva i Francuske. Stanovnici Italije čini oko 11,9% populacije Europske unije, tako da je gospodarska snaga bila nešto viša, a sada je nešto niža u odnosu na udio stanovništva. Također, može se reći kako Italija spada u četiri najveća gospodarstva EU, međutim jedina nije dostigla pretkriznu razinu gospodarske aktivnosti. Italija dugoročno nije prošla kroz pravo restrukturiranje gospodarstva. Loša strana poslovanja koja utječe negativno na poslovanje Italije je kontroverzno tržište radne snage, koje uključuje teže utjete zapošljavanja i otpuštanja, zatim sektor proizvodnje u kojem su veliki tržišni udio imala industrija čiji su primat preuzela tržišta u nastajanju, poput proizvodnje odjeće i bijele tehnike, neučinkovita birokracija, zastarjela infrastruktura, visoko porezno opterećenje, raširena korupcija te niska ulaganja u obrazovanje. Uzrok svega toga je loš položaj Italije u globalnim rangiranjima. Uz sve mane i probleme Italija i dalje ima vrlo važnu i bitnu ulogu u gospodarskom sektoru. Uz visok udio u BDP-u Europske unije, Italija spada među četvrti najveći izvoznik u članicama EU te peti najveći uvoznik, a u 2016. godini ostvarila je 51,5 milijardi eura robnog suficita, najveći iznos nakon Njemačke i Nizozemske.¹ Razvoj ekonomskih i gospodarskih čimbenika **Njemačke** može se opisati tako da je to zemlja treća po redu s najvećim gospodarstvom svijeta, odmah iza Sjedinjenih Država i Japana i jedna je od najrazvijenijih zemalja Europe i svijeta. Spada među najvećeg izvoznika

¹ Utjecaj gospodarstva Italije na gospodarstvo Hrvatske, <https://www.hgk.hr/documents/utjecaj-gospodarstva-italije-na-gospodarstvo-hrvatske5926d378c7c2c.pdf> (25.04.2021).

u svijetu. Također Njemačka je opterećena s velikim financijskim opterećenjem godišnjeg transfera u iznosu od oko 80 milijardi eura. Njemačko gospodarstvo s ovakvom finacijskom pozicijom poslijedi nekoliko godina zabilježilo je rast je po stopi od oko 2,2%.² Gospodarstvo Njemačke nalazi se se na uzlaznoj putanji. Širom svijeta nijemci investiraju u industriju, najprije u zemljama u razvoju, a u izvozu bilježe rekordni iznosi od preko 25%.² Raspadom SSSR-a i desetljeća gospodarske i socijalne krize, **Rusija** se, oporavila nakon dolaska Vladimira Putina na vlast, politički stabilizirala, reorganizirala svoje gospodarstvo te iskoristila svoje prirodne resurse koje posjeduju za poticanje snažnijeg gospodarskog rasta. Kao što je rastuća cijene nafte, veća domaća potrošnja, povećana strana ulaganja te politička stabilnost. Sve to poduprlo je gospodarski rast. Rusko gospodarstvo u periodu od 2000. do 2007. godine bilo je najbrže rastuće u skupini G8, s prosječnim rastom od 7 %. Stagnacije Rusije nakon nekoliko godina je postala vodeći svjetski izvoznik plina i drugi najveći proizvođač nafte u svijetu nakon Saudijske Arabije. Dobit od izvoza nafte i plina Rusija je kreditorima, Pariškom klubu i Međunarodnom monetarnom fondu, vratila svoj dio duga još iz sovjetskog doba. Socijalno se stanje vrlo popravilo te siromaštvo je znatno smanjeno, a standard srednje klase znatno ojačao. Također, razvitkom zemlje rastap je i broj superbogataša. Međutim, Rusija se susreće s problem neujednačenim gospodarskim razvojem zemlje. Razvoj u moskovskoj regiji vrlo intenzivan, dok ostatak zemlje, osobito ruralna područja, znatno zaostaje.³ U prvom kvartalu 2018. godine BDP u **Kini** rastao je stopom od 6,8 % zatim je u drugom kvartalu rastao stopom od 6,7 %. U kolovozu 2018. godine, dodana vrijednost industrijske proizvodnje rasla je za 6,1 % u istom razdoblju maloprodaja je narasla za 9,3 %. Inflacija je u kolovozu 2018. godine iznosila je stabilnih 2,3 %. Cijene hrane rasle su za 1,7 %, a cijene neprehrambenih proizvoda za 2,5 %. Gospodarstvo NR Kina smatra se jednim od najvećim i najprofitabilnim zemalja na svijetu. Podacima koje daje Svjetske banke, Kina spada u drugu po veličini gospodarstvo na svijetu, iza SAD-a te ispred Japana. Prema podacima godišnjeg izvješća iz UNCTAD-a o svjetskim stranim ulaganjima za 2018. godinu Kina se nalazi na drugom mjestu u svijetu po izravnim stranim ulaganjima u njezino gospodarstvo. Prema podacima Svjetske trgovinske organizacije (World Trade Organization – WTO) za 2017. godinu, Kina je bila najveći svjetski izvoznik roba, s ostvarenom vrijednošću od 2.263 milijardi USD. Te prema navedenim podacima spada u peti svjetski izvoznik komercijalnih usluga u vrijednosti od 226 milijardi

² Wikipedia-Gospodarstvo Njemačke, https://hr.wikipedia.org/wiki/Gospodarstvo_Njema%C4%8Dke (25.04.2021).

³ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/rusijahgkinteractivefin35c1b8ded81cbd.pdf> (25.04.2021).

USD.⁴ **Hrvatsko** gospodarstvo proizvodne djelatnosti čine oko dvije trećine bruto domaćega proizvoda (BDP), a udio poljoprivrede znatno je manji te čini manje od 4%. Gospodarstvo Hrvatske po svojoj je koncepciji slično je gospodarstvima drugih zemalja pripadnica Europske unije. Glavne industrijske grane u Hrvatskoj određene su prirodnim bogatstvima, ali i industrijom i tehnologijom, ponajviše prerađivačkom (prehrambena industrija, petrokemija te metaloprerađivačka industrija). Hrvatska najvažnija gospodarska grana je turizam, s gotovo 20 milijuna stranih turističkih dolazaka i 20% udjela u BDP-u. U 2019. bilježimo najmanju stopu nezaposlenosti od neovisnosti, ali i početak prevladavanja prekomjerne makroekonomske neravnoteže. Hrvatska ima vrlo razvijenu cestu, odnosno cestovnu mrežu, koju je u posljednjih petnaest godina obogatila s čak 1000 km modernih autocesta, čime se znatno pridonijelo povezanosti zemalja Unije. Ponajprije s Njemačkom, Italijom, Slovenijom, Austrijom i Mađarskom, Hrvatska ostvaruje dvije trećine svoje vanjske trgovine, te također, vrlo su važni trgovinski partneri i Bosna i Hercegovina te Srbija.⁵

2.1. Analiza BNP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja

Bruto nacionalni proizvod (BNP) može se opisati kao vrijednost kompletnih finalnih dobara i usluga napravljenih pomoću domaćih faktora proizvodnje unutar nekog određenog perioda. Nevažno je li se faktor proizvodnje nalazi u zemlji ili inozemstvu. Definiran je u sustava društvenih računa na temelju deklaracije u okviru standardiziranih Ujedinjenih naroda. Realni BNP prikazuje svoju proizvodnu vrijednost u stalnim cijenama iz jedne godine, stoga se izražava samo promjene u količinama proizvedenih dobara i usluga. Odudara od BDP-a iz razloga što uzima u obzir vrijednost finalnih dobara i usluga koje su proizveli svi državljani neke države, bez obzira na mjesto stvaranja tih dobara i usluga.⁶ Pojavom krize uzrokovane virusom COVID-19 tijekom prvog tromjesječja 2020., na svjetskoj razini došlo do velikog poremećaja svih sfera društvenog i gospodarskog života, a turizam je jedna od najsnažnije pogođenih djelatnosti, za koje se smatra da će oporavak godinama potrajati.

Italija je u veljače 2020. godine, bila prva europska zemlja koja je teško pogođena pandemijom koja je uzrokovana virusom Covid 19, koja se na kraju proširila i na ostatak svijeta. Gospodarstvo je pretrpjelo masovni šok kao rezultat zaključavanja većine

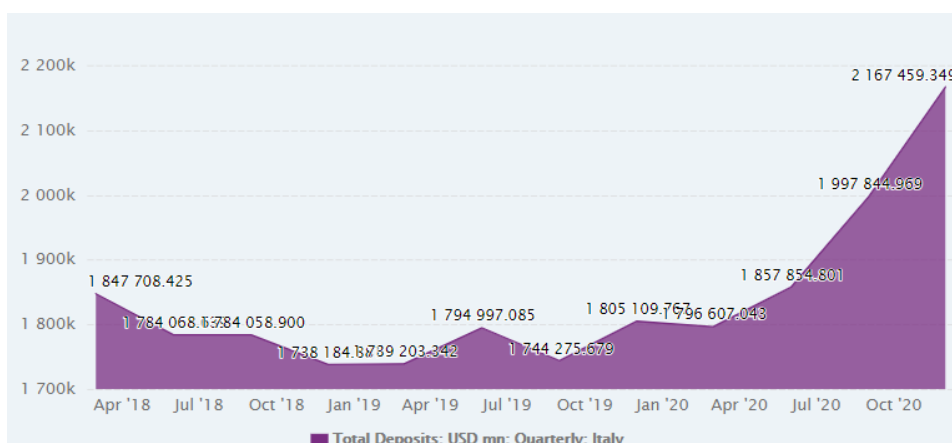
⁴ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/kinahgkinteractivefin5c2dd85a7ad1e.pdf> (25.04.2021).

⁵ Hrvatska.eu-zemlja i ljudi, <https://www.croatia.eu/index.php?view=category&lang=1&id=15> (25.04.2021).

⁶ Zagrebački inovacijski centar, <https://www.zicer.hr/Poduzetnicki-pojmovnik/Bruto-nacionalni-proizvod-BNP> (20.05.2021).

ekonomske stabilnosti zemlje. U drugom kvartalu 2020. godine, točnije u svibnja 2020., pandemija je stavljena pod kontrolu i gospodarstvo se počelo oporavljati, posebno uslužni sektor. Bruto nacionalni proizvod (BNP) u Italiji u prosincu 2020. iznosio je 2.167.459 milijardi USD. Te bilježi porast u odnosu na prethodni broj od 1.997,845 milijardi USD u mjesecu rujnu 2020. godine. Podaci o bruto nacionalnom proizvodu Italije ažuriraju se tromjesečno, u prosjeku 1.193.415 milijardi USD od ožujka 1998. do prosinca 2020., uz 92 promatranja. Dostupni podaci su u prosincu 2020. dosegli su najvišu razinu od 2.167.459 milijardi USD, a u lipnju 2001. rekordno nisku razinu od 430.685 milijardi USD.⁷ Na Slici 1. vidjeti ćemo BNP Italije za razdoblje od 1998. godine pa do 2020. godine, vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

Slika 1. BNP Italije od ožujka 1998. do prosinca 2020.

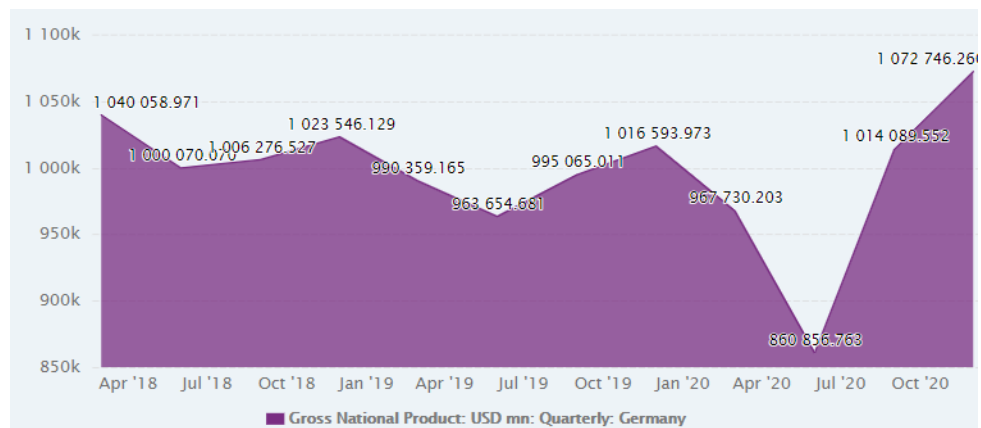
Izvor: CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/italy/gross-national-product> (20.05.2021).

Njemački bruto nacionalni proizvod (BNP) mjesecu u prosincu 2020. godine iznosio je 1.072.746 milijardi USD. Te bilježe porast u odnosu na prethodni broj od 1.014.090 milijardi USD za rujnu 2020. godine. Također, podaci o bruto nacionalnom proizvodu (BNP) Njemačke ažuriraju se tromjesečno, u prosjeku 734.585 milijardi USD od ožujka 1991. do prosinca 2020., sa ukupno 120 opažanja. Podaci su u prosincu 2020. dosegli najvišu razinu od 1.072.746 milijardi USD, a u lipnju 1991. rekordno nisku razinu od 443.057 USD.⁸ U nastavku rada na Slici 2. vidjeti ćemo prikaz BNP-a Njemačke za razdoblje od 2018. godine pa do 2020. godine te vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

⁷ CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/italy/gross-national-product> (20.05.2021).

⁸ CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/germany/gross-national-product> (20.05.2021).

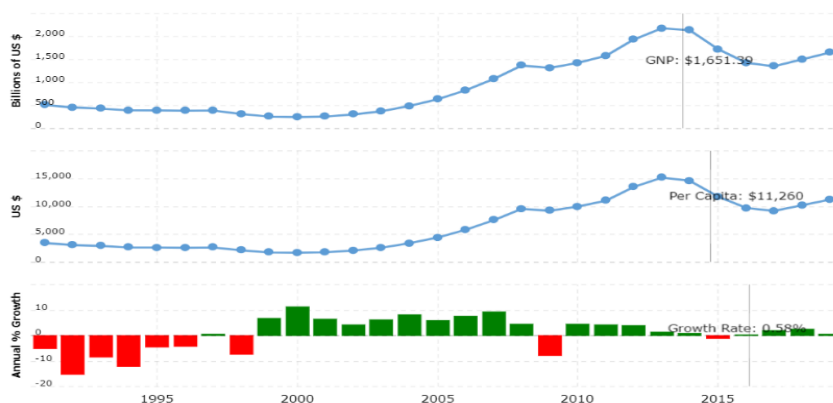
Slika 2. BNP Njemačke za razbolje od 2018. do 2020. godine

Izvor: CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/germany/gross-national-product> (20.05.2021).

Bruto nacionalni proizvod **Rusije** u mjesecu prosincu 2019. iznosio je 1.646,356 milijardi USD. Označuje porast u odnosu na prethodni broj od 1.629.191 milijardi USD za prosinac 2018. godine. Podaci o bruto nacionalnom proizvodu Rusije ažuriraju se godišnje, u prosjeku 567.362 milijarde USD od prosinca 1988. do 2019., uz 32 zapažanja. U 2013. godini podaci su dosegli najvišu razinu od 2.212.869 milijardi USD i rekordno nisku razinu od 188.191 milijarde USD u 1999. godini.⁹ Na Slici 3. vidjeti ćemo prikaz BNP-a Rusije za razdoblje od 1995. godine pa do 2019. godine, vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

Slika 3. BNP Rusije kroz godine

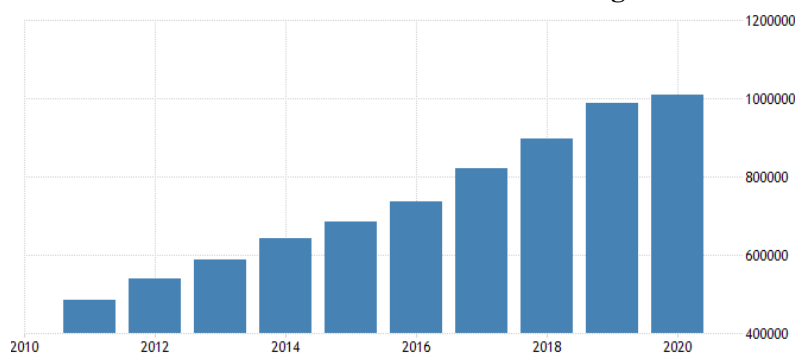
Izvor: Macrotrends, <https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/gnp-gross-national-product> (20.05.2021).

Bruto nacionalni proizvod **Kine** prijavljen za mjesec prosinac u 2020. godini iznosio je 14.625.571 milijardi USD. Te bilježi porast u odnosu na prethodni broj od 14.248,939 milijardi USD za razdoblje prosinac 2019. godine. Podaci o bruto nacionalnom proizvodu za Kine

⁹ Macrotrends, <https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/gnp-gross-national-product> (20.05.2021).

ažuriraju se godišnje, u prosjeku od 400.637 milijardi USD od prosinca 1957. do 2020. godine, sa 64 zapažanja. Bilježi se da su podaci dosegнули najvišu razinu od 14.625.571 milijardi USD u 2020. godini i rekordno nisku razinu od 43.521 milijarde USD u 1957. godini.¹⁰ U nastavku rada na Slici 4. vidjeti ćemo slikovni grafički prikaz BNP-a Kine za razdoblje od 2010. godine pa do 2020. godine, vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

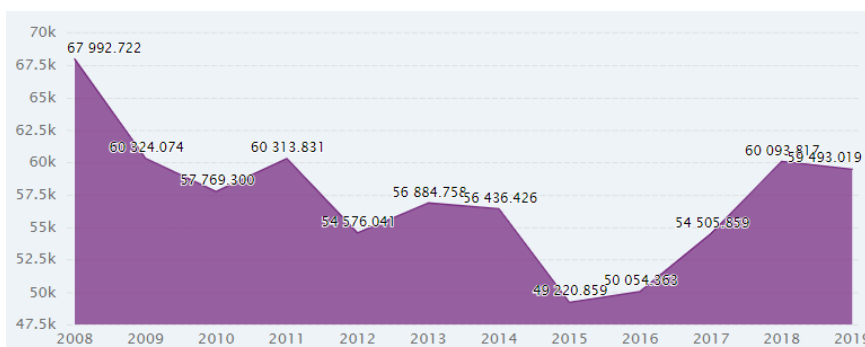
Slika 4. BNP Kine od 2010. 2020. godine

Izvor: *Treading economics*, <https://tradingeconomics.com/china/gross-national-product> (20.05.2021).

Bruto nacionalni proizvod **Hrvatske** koji je prijavljen je u prosincu 2019. godine iznosio je 59.830 milijardi USD. Ovo bilježi smanjenje u odnosu na prethodni broj od 60.478 milijardi USD za prosinac 2018. Podaci o bruto nacionalnom proizvodu u Hrvatskoj ažuriraju se svake godine, u prosjeku od 49.216 milijardi USD od prosinca 1995. do 2019., uz 25 zapažanja. Podaci su dosegнули najvišu razinu od 67.939 milijardi USD u 2008. godini i rekordno niskih 21.230 milijardi USD u 2000. godini.¹¹ Zatim, u nastavku rada na Slici 5. vidjeti ćemo BNP Republike Hrvatske za razdoblje od 2008. godine pa do 2019. godine, vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

Slika 5. BNP Hrvatske od 2008. do 2019. godine

Izvor: *CEIC*, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/croatia/gross-national-product> (20.05.2021).

¹⁰ CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/gross-national-product> (20.05.2021).

¹¹ CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/croatia/gross-national-product> (20.05.2021).

Na samome kraju ovoga poglavlja pod nazivom „Analiza BNP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja“ u Tablici 1. vidi se usporedba analize BNP-a promatranih zemalja. Vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

Tablica 1. Usporedba analize BNP-a promatranih zemalja

	2018.	2019.	2020.
Italija	1.784.058	-	2.167.459
Njemačka	-	995.065.011	1.072.746
Rusija	1.629.191	1.646,356	-
Kina	-	14.248,939	14.625.571
Hrvatska	60.478	59.830	-

Izvor: izrada autora¹²

Na tablici 1. prikazano je kako se BNP kroz godine mijenjao u svim zemljama. Italija bilježi rast u 2020. godini, za razliku od razdoblja 2018. godine. Njemačka je također, zemlja koja bilježi rast u odnosu na prethodini zabilježeni iznos BNP-a. Rusija trenutno nema evidentiran iznos BNP-a za razdoblje 2020. godine, ali prema dostupnim podacima iz 2018. i 2019. godine vidi se da bilježi rast u odnosu na prethodu godinu. Kina je zemlja koja bilježi najveći BNP u odnosu na promatrane zemlje te među vodećima je zemljama u svijetu. Također, Kina bilježi porast BNP-a u odnosu na prethodnu godinu. Zatim, prikazana je Hrvatska, zemlja koja također nema evidentiran BNP za razdoblje 2020. godine, ali prema dostupnim podacima iznos BNP Hrvatske za razdoblje 2018. te 2019. godine, vidi se da Hrvatska bilježi pad u 2019. u odnosu na 2018. godinu. Iz priloženog se vidi kako bilježi najmanji bruto nacionalni proizvod kroz sve godine. Te Hrvatska spada u najmanje razvijene zemlje u pogledu gospodarskog čimbenika, odnosno bruto nacionalnog proizvoda.

2.2. Analiza BDP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja

Bruto domaći proizvod (BDP) makroekonomski je pokazatelj koji prati prilikom ocjene uspješnosti određene zemlje. Može se opisati kao ukupna vrijednost koja se ostvaruje proizvodnjom svih finalnih dobara u gospodarstvu u određenom vremenskom razdoblju, najčešće jednoj godini. Kretanjem BDP-a stručnjaci znaju je li gospodarstvo u ekspanziji ili recesiji te kojom brzinom ekonomija raste u odnosu na ostale zemlje, a ekonomske politike uveliko zavise o BDP-u te njegovim kratkoročnim prognozama, pomoću tri različita postupka

¹² Prilagođeno prema: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/italy/gross-national-product> (20.05.2021).;
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/germany/gross-national-product> (20.05.2021).;
<https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/gnp-gross-national-product> (20.05.2021).;
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/gross-national-product> (20.05.2021).;
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/croatia/gross-national-product> (20.05.2021).

BDP se može izračunati, a to je preko proizvodnje, preko potrošnje i preko dohotka. BDP-ova metodologija izračuna međunarodno je usklađena te sve zemlje svijeta računaju BDP na isti način te to omogućuje usporedbe na međunarodnoj razini. **Proizvodni pristup računanja** BDP-a njegova finalna dobra su namjenjena za trošenje, za razlike od intermedijarnih dobara koja se koriste za oroizvodnju, odnosno kao input u proizvodnji. U izračun BDP-a ne ulaze intermedijarna dobra, kako bi se spriječio dvostrukog izračuna. Izračun BDP može biti intranacionalan i internacionalan. Većina zemalja izračunava nacionalni i regionalni BDP, odnosno intranacionalni izračun, pa tako u Hrvatskoj imamo izračun BDP-a po županijama (Obadić i Tica, 2016). **Potrošni pristup računanja** BDP-a, kao što znamo BDP je zbroj vlastite potrošnje, državne potrošnje, investicija i neto izvoza u ekonomiji u određenom vremenskom razdoblju, najčešće jednoj godini. Fiksni kapital u gospodarstvu tipičan je primjer fonda dok su investicije primjer toka. Fiksni kapital može se opisati kao ukupna vrijednost svog dostupnog, odnosno raspoloživoga fizičkoga kapitala koji stoji na raspolaganju gospodarstvu, što znači vrijednost svih zgrada i opreme. Dio se fiksnoga kapitala potroši tijekom svakoga zasebnog proizvodnog procesa, proces trošenja naziva amortizacijom te tu se opet javlja o toku. Te finalna državna potrošnja kao cijelina BDP-a statistička je veličina i ne podudara se u potpunosti s idatcima državnoga proračuna, koji se smatra temeljnim instrument fiskalne politike (Krueger, 2009). **Dohodovni pristup računanja** BDP-a znači zbroj svih primarnih dohodaka u gospodarstvu za određeno razdoblje, najčešće u jednoj godini. U praktičnom primjeru dohodovni pristup računanja svodi se na četiri šire kategorije dohotka. Ta podjela bi bila na *sredstva zaposlenih, neto porezi na proizvodnju, bruto poslovni višak i mješoviti dohodak*. Sredstva zaposlenih uključuje plaće, naknade i honorare. Neto porezi na proizvodnju uključuju razliku između poreza i transfera za proizvodnju. Bruto poslovni višak ili profit malih, srednjih i velikih poduzeća, znači zbroj kamata i profita. Mješoviti dohodak uključuje dohotke poljoprivrede, malih poduzetika i obrtnika koji nemaju zaposlenike, već sami obavljaju sav posao te samo zaposleni poput odvjetnika ili taksista (Obadić i Tica, 2016).

Gospodarstvo **Italije** je treći po veličini nacionalna ekonomija u Europskoj uniji te je osmo po veličini nominalnog BDP-a u svijetu, a 13. po veličini BDP-om. Prema podacima talijanskih nadležnih tijela i Eurostat-u vidljivo je da u 2019. godini saldo države u Italiji dosegnuo 1,6 % BDP-a, dok je bruto dug države iznosio 134,8 % BDP-a. Prema Programu stabilnosti za 2020. Italija u 2020. godini planira se deficit od 10,4 % BDP-a i dug od 155,7 % BDP-a. Podaci za 2019. godinu upućuju na nedovoljan napredak u usklađivanju s referentnim mjerilom za smanjenje duga. U razmatranje svih čimbenika vezanih za BDP komisija Italije uzela je u obzir sve relevantne čimbenike i snažan gospodarski udar zbog pandemije COVID-

19.¹³ Prema službenim podacima Svjetske banke, bruto domaći proizvod u Italiji 2020. godine iznosio je 1886,45 milijardi američkih dolara.¹⁴ U nastavku rada prikazana je tablica 1. koja prikazuje saldo države Italije, zatim bruto dug opće države i razliku u odnosu na referentno mjerilo za dug za razdoblje od 2016. do 2021. godine.

Tablica 2. Deficit i dug države Italije u % BDP-a

		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Kriterij deficita	Saldo države	-2,4 %	-2,4 %	-2,2 %	-1,6 %	-11,1 %	-5,6 %
Kriterij duga	Bruto dug države	134,8 %	134,1 %	134,8 %	134,8 %	158,9 %	153,6 %
	Razlika u odnosu na referentno mjerilo za dug	5,8 %	6,3 %	7,3 %	7,4 %	1290 %	5,7 %

Izvor: prilagođeno prema Eurostat-u, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0535:FIN:HR:PDF> (21.05.2021).

Zadnji zabilježeni BDP Italije je u 2019. godini te iznosi 2,004 bilijuna USD. Nominalni BDP za 2021. godinu iznosi 2.106.287 bilijuna, a također procjenjuje se rast do 2.610.563 bilijuna dolara za razdoblje do kraja 2021. godine. Za sve navedene godine bilježili su porast BDP, za 2018. godinu to je bio porast od 0,8%, za 2019. godinu porast za 0,3%, jedino za 2020. godinu Italija bilježi pad od -10,6% zbog uzroka pandemije uzrokovane virusom Covid 19. Također, izračuni i svi podaci smatraju i daju naslutiti kako će do kraja godine BDP Italije narasti za +5,2%.¹⁵

Njemačka spada među pet vodećih zemalja na ljestvici svjetskog BDP-a. Njemački je bruto domaći proizvod u 2020. godini iznosio je 3.332,23 milijarde eura. Također, Njemačka spada među 20 zemalja s najvećim bruto domaćim proizvodom po stanovniku i jedan je od vodećih izvoznika i uvoznika. Nijemci predstavljaju niski njemački državni dug u iznosi oko 60% BDP-a i neprestano se smanjuje. Također spadaju u zemlje s najnižom stopa nezaposlenosti u Europskoj uniji. Čini se da svi znakovi upućuju na vrlo svijetlu budućnost njemačkog gospodarstva te pandemija uzrokovana virusom Covid 19 ne bi trebala previše utjecati na njihovo gospodarstvo. Međutim, zemlja se već neko vrijeme bori s nedostatkom kvalificirane radne snage i mnoge tvrtke očajnički traže pripravnike. Dijelom je to posljedica

¹³ Europska komisija, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0535:FIN:HR:PDF> (21.05.2021).

¹⁴ Trading economics, <https://tradingeconomics.com/italy/gdp> (21.05.2021).

¹⁵ Europska komisija, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0535:FIN:HR:PDF> (21.05.2021).

vrlo niskog rasta stanovništva, ali i rastuće nepopularnosti naukovanja. Njemačka bliježi nominalnu procjenu BDP za razdoblje 2021. godinu od porasta za 4,31 bilijuna dolara., također PPP¹⁶ procjena.u iznosu 4,74 bilijuna američkih dolara do kraja 2021. godine.¹⁷

Bruto domaći proizvod (BDP) u **Rusiji** vrijedio je 1699,90 milijardi američkih dolara u 2019. godini, prema službenim podacima Svjetske banke. Vrijednost BDP-a Rusije predstavlja 1,42 posto svjetske ekonomije. BDP Rusije u 2020. godine smanjio se za 3,0% u usporedbi s kontrakcijama od 3,8% u svjetskom gospodarstvu i 5,4% u naprednim gospodarstvima, prema podacima vodećih ekonomista Svjetske banke u Rusiji . Ruski rast BDP-a predviđa se na 3,2% u 2021. godini, nakon čega slijede predviđanje rasta za 3,2% i 2,3% u 2022. i 2023. godini, prema najnovijem ekonomskom izvještaju Svjetske banke. Predviđa se da će globalni ekonomski oporavak, odnosno više cijene nafte i meki domaći monetarni uvjeti u 2021. godine podržati oporavak vođen potrošnjom kućanstava i javnim ulaganjima. Nominalni BDP u 2021. godini smatra se da će iznositi 1.71 bilijuna američkih dolara.¹⁸

Kina za razdoblje 2019. godine bilježi BDP u iznosu 14,34 bilijuna USD. U prvom tromjesečju 2020. godine kinesko se gospodarstvo smanjilo za 6,8% zbog utjecaj pandemije uzrokovane virusom Covid 19. Unatoč katastrofalnom početku godine, Kina je bila jedina velika ekonomija koja je zabilježila rast u 2020. godine, iako najslabija u posljednjih nekoliko desetljeća, s 2,3%, odnosno BDP u 2020. iznosio je 15,66 bilijuna američkih dolara. U prvom tromjesečju 2020., drugo najveće gospodarstvo zabilježilo je prvo smanjenje u desetljećima zbog epidemije. S obzirom, kako je Kina stavila pandemiju COVID-19 pod kontrolu, gospodarski rast se brzo oporavio. Prema srednjoj projekciji u travnju 2021. godine, očekivalo se da će BDP Kine porasti za 8,6 % 2021. U prvom kvartalu 2021. kinesko gospodarstvo naraslo je za rekordnih 18,3% u odnosu na isto tromjesečje prošle godine. Procijenjuje se nominalni BDP za 2021. godinu u iznosu od 16,64 bilijuna američkih dolara.¹⁹

Veliko oslanjanje na turizam **Hrvatsku** čini vrlo ranjivom na nepovoljne vanjske šokove poput trenutne pandemije uzrokovane virusom Covid 19. Smanjenje BDP-a u Hrvatskoj 2020. godine, s 8,4%, bilo je jedno od najvećih u Europskoj uniji te i u regiji Srednje Azije. Stoga, financiranje EU-a iz različitih izvora usmjerenih na ponovno pokretanje gospodarstva i prevladavanje kriza trebalo bi imati ključnu ulogu u potpori gospodarskom oporavku zemlje. U

¹⁶ Paritet kupovne moći (PPP) mjereno je cijena u različitim zemljama koje koristi cijene određene robe za usporedbu apsolutne kupovne moći valuta tih zemalja.

¹⁷ Statista, <https://www.statista.com/statistics/295444/germany-gross-domestic-product/> (26.05.2021).

¹⁸ Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/05/26/russia-s-economic-recovery-gathers-pace-says-new-world-bank-report> (26.05.2021).

¹⁹ Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview> (26.05.2021).

2019. godini BDP Republike Hrvatske iznosio je 60,75 milijardi USD.²⁰ U nastavku rada na slici 6. prikazan je BDP Republike Hrvatske za razdoblje od 1996. godine pa sve s projekcijama do 2026. godine, vrijednosti su izražene u milijardama američkih dolara.

Slika 6. BDP Hrvatske u tekućim cijenama od 1996. do 2026. godine

Izvor: Statista, <https://www.statista.com/statistics/350938/gross-domestic-product-gdp-in-croatia/> (26.05.2021).

U slijedećem tabličnom prikazu, (Tablici 3.) prikazana je usporedba analize BDP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja. Vrijednosti Italije izražene su u bilijunima američkih dolara, osim za godinu 2020. gdje je vrijednost izražena u milijardama američkih dolara. Vrijednost Njemačke za razdoblje 2020. godine izražene su u milijardama eura, ali za razdoblje 2021. godine u bilijunima američkih dolara. Vrijednost Rusije i Kine izražena također je izražena u bilijunima američkih dolara. Vrijednost BDP Hrvatske izražena je u milijardama američkih dolara. Dostupni i evidentirani podaci određenih zemalja navedeni su u Tablici 3.

Tablica 3. Usporedba analize BDP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja

	2018.	2019.	2020.	2021.
Italija	2,092 \$	2,004 \$	1886,45\$	2.106.287 \$
Njemačka	-	-	3.332,23 €	4,74 \$
Rusija	-	1,7\$	-	1,71\$
Kina		14,34\$	15,66\$	16,64\$
Hrvatska	55,48 \$	60,75 \$	56.93 \$	65,22 \$

*napomena: vrijednosti su izražene u bilijunima i milijardama američkih dolara, i u milijardama eura, zbog različitih tečaja te nemogućnosti izračuna iste vrijednosti i valute.

Izvor: izrada autora²¹

²⁰ Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview> (26.05.2021).

²¹ Prilagođeno prema: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0535:FIN:HR:PDF> (21.05.2021).; <https://www.statista.com/statistics/295444/germany-gross-domestic-product/> (26.05.2021).;

U tablice 3. vidi se da za neke zemlje nisu dostupni i evidentirani podaci za BDP. Zaključci zasnovani na temelju Tablice 3. ističu kako je Kina „najmoćnija“ zemlja te vodeća po BDP-u, u odnosu na promatrane zemlje. Procijenjuje se da kako će nominalni BDP Kine u 2021. godini iznositi 16,64 bilijuna američkih dolara. Iz priloženog se vidi kako Hrvatska je najlošija zemlja u pogledu BDP-a. Pandemija uzrokovana virusom Covid 19 negativno je utjecala na sve zemlje, ali najviše je pogođena Hrvatska gdje u 2020. godini bilježi pad od 8,4%.

2.3. Vanjskotrgovinska razmjena Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske

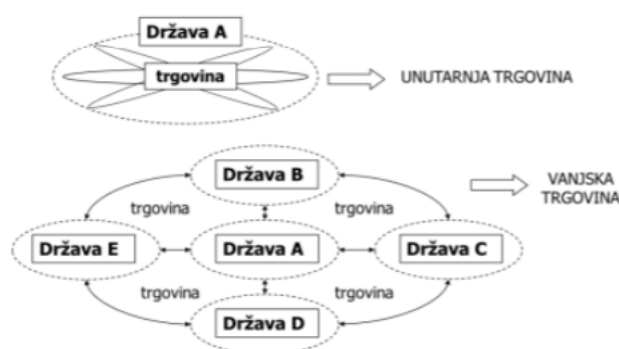
Vanjska trgovina označava promet roba i usluga između inozemstva i zemlja. Rezultat odnosa između ponude i potražnje, roba i usluga, viškova i nedostataka u gospodarstvu otvorenom prema svjetskom tržištu upravo to označava vanjskotrgovinsku razmjenu. Svaka zemlja ide prema cilju da ostvari što veću zaradu u svom bruto domaćem proizvodu te da se u što većem dijelu temelji na plasiranju roba i usluga prema inozemnom tržištu (Kovačević i Sabolović, 2002). U užem smislu vanjskotrgovinska razmjena označava razmjenu robe dok se razmjena usluga naziva nevidljivom razmjenom i definira vrlo širok smisao (Matić, 2004). Različito se definira unutarnja i vanjska trgovinu. Ključne razlike unutarnje i vanjske trgovine su:

- različiti monetarni sustavi u različitim zemljama,
- političke granice pojedinih država partnera u vanjskoj trgovini,
- međunarodna nemobilnost proizvodnih faktora,
- specifičnost vanjske trgovine u odvijanju na većim geografskim udaljenostima koje uvjetuju i veće transportne troškove (Babić i Babić, 2000).

U nastavku rada analiza vanjskotrgovinske razmjene temelji se na usporedbi unutarnje i vanjske trgovine prema Lolić-Cipić (2015) koja će pomoći u daljnoj analizi određenih zemalja.

<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/05/26/russia-s-economic-recovery-gathers-pace-says-new-world-bank-report> (26.05.2021).; <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview> (26.05.2021).; <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview> (26.05.2021).

Slika 7. Usporedba unutarnje i vanjske trgovine

Izvor: Lolić – Čipić, M. (2015): *Međunarodna ekonomija*, Sveučilište u Splitu, Split, str. 8

Italija ima izvozno orijentirano gospodarstvo i deseti je najveći izvoznik i uvoznik u svijetu, s trgovinom koja čini 60% njezinog BDP-a, prema podacima Svjetske banke. Prema podacima ISTAT-a²², od ukupno 195.745 izvoznih tvrtki u Italiji, oko 45% aktivno je u prerađivačkoj industriji, koja je tradicionalno bila ključni sektor za talijanski izvoz, pogotovo za strojeve, modnu i luksuznu robu, namještaj. Glavni izvoz zemlje uključuje lijekove, automobile i dijelove vozila, rafiniranu naftu, kovčege, kofere, taštete i obuću. Italija je također drugi najveći izvoznik vina na svijetu. Zemlja ovisi o uvozu za svoje energetske potrebe, pa su naftni i plinski proizvodi među glavnim stavkama na talijanskim računima za uvoz, nakon automobila i iznad lijekova. Pojavom virusa Covid 19, u 2020. godina MMF procjenjuje da je talijanski izvoz pao za 17,8%, a uvoz slijedi sličan trend od -19%. Predviđaju da će se oba pokazatelja oporaviti tijekom 2021. godine. Talijanski glavni trgovinski partneri su Njemačka s postotkom od 12,2%, zatim Francuska s 10,5%, SAD s 9,6% te Švicarska s 5,5% i Velika Britanija s 5,2%. Glavne zemlje podrijetla za talijanski uvoz su Njemačka s 16,5%, zatim Francuska s 8,7%, naravno Kina s 7,5% te Nizozemska s 5,4%.²³ **Njemačka** trgovina predstavlja 88,1% BDP-a, prema podacima Svjetska banka iz 2019. godine, a zemlja je i treći najveći uvoznik i izvoznik na svijetu. Njemačka spada u najveći svjetski izvoznik automobila, u postotku nešto manje od 19% ukupnog izvoza automobila širom svijeta, ali također izvozi dijelove motornih vozila, strojeva, lijekova i aviona. Također, automobili su bili glavni uvoz, zatim naftna ulja, naftni plinovi i lijekovi. Ali pojavom virusa Covid 19, javlja se i kriza koja je utjecala na uvoz i izvoz zemlje, odnosno vanjskotrgovinsku razmjenu. Poremetila se

²² ISTAT-Državni zavod za statistiku u Italiji

²³ Santandertrade, https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/italy/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Fitaly%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser (28.05.2021).

međunarodnu trgovinu, prema procjenama MMF-a, njemački je izvoz u 2020. godini pao je za 12% na godišnjoj razini, a uvoz je slijedio sličan trend od -8,4%. Očekuje poboljšanje u 2021. godine na + 9%, odnosno + 7,7%. Glavni trgovinski partner Njemačke su zemlje Europske unije koje činile oko 68,2% izvoza i 67,8% uvoza. Što se tiče pojedinačnih zemalja na međunarodnoj razini, glavna izvozna odredišta su SAD s 8,9%, zatim Kina s 7,3%, Velika Britanija s 5,9%. Dok je uvoz u većini slučajeva iz Kine s postotkom od 10%, zatim Nizozemske s 7,9%, SAD-a s 6,6% te Francuske s 6% i Poljske s 5,2%. Njemačka spada u najotvoreniju ekonomiju G7²⁴ zemalja.²⁵ **Rusija** je jedan od glavnih trgovinskih partnera Europske unije. Otkako se Rusija pridružila WTO- u 2012. godine, trgovinski odnosi EU-a i Rusije uokvireni su i multilateralnim pravilima WTO-a. Spada u peti najveći trgovinski partner s Eurospkom unijom, predstavljajući 4,8% ukupne robne razmjene EU-a sa svijetom u 2020. godini. EU je najveći trgovinski partner Rusije, čineći 37,3% ukupne robne trgovine zemlje sa svijetom u 2020. godini. 36,5% uvoza Rusije dolazi iz EU-a, a 37,9% njenog izvoza odlazi u EU. Ukupna robna trgovina između EU-a i Rusije u 2020. godini iznosila je 174,3 milijarde eura. Uvoz EU vrijedio je 95,3 milijarde eura, a dominirali su gorivo i rudarski proizvodi – posebno nafta u iznosu od 67,3 milijarde eura, 70,6%, poljoprivreda i sirovine u iznosu od 4,3 milijarde eura, 4,5%, kemikalije u iznosu od 4,1 milijarda eura, 4,3% te željezo i čelik s iznosom od 4,0 milijarde eura, 4,1%. Izvoz EU iznosio je 79,0 milijardi eura. Predvodili su ih strojevi i transportna oprema 35,0 milijardi eura, u postotku od 44,1%, kemikalije s iznosom od 16,7 milijardi eura, 21,1% i industrijska roba 7,6 milijardi eura, odnosno postotkom od 9,6% kao i poljoprivreda i sirovine u iznosu od 6,9 milijardi eura, 8,7%.²⁶ Glavni kupci Rusije su Kina s postotkom od 13,4% izvoza, zatim Nizozemska s 10,5%, Njemačka s 6,6%, Bjelorusija s postotkom od 5,1% i Turska s 5%. Vrlo važni dobavljači su Kina s postotkom od 21,9% uvoza, zatim Njemačka s 10,2%, Bjelorusija s 5,5%, Sjedinjene Države s 5,4% i Italija s 4,4%.²⁷ dostupni podaci prikazuju kako je Rusija prosincu 2020. izvezla 36,1 milijardi američkih dolara, a uvezla 24,2 milijarde američkih dolara, što je rezultiralo pozitivnim trgovinskim saldom od 11,9 milijardi američkih dolara. Između prosinca 2019. i prosinca 2020. izvoz Rusije smanjio se za -3,64 milijarde dolara, što bi u postotku iznosilo -9,16% sa 39,8 milijardi na 36,1 milijarde dolara, dok je uvoz porastao za 1,12 milijardi dolara, odnosno +4,83%, s 23,1 milijarde na 24,2

²⁴ G7 – Svjetski ekonomski vrh, čine ga predsjednici vlada SAD-a, Kanade, Japana, Njemačke, Italije, Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva.

²⁵ Santandertrade, <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/germany/foreign-trade-in-figures> (28.05.2021).

²⁶ European Commission, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/> (28.05.2021).

²⁷ Santandertrade, <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/russia/foreign-trade-in-figures> (28.05.2021).

milijarde dolara.²⁸ **Kina** je zahvaljujući ogromnom trgovinskom suficitu u posljednjih nekoliko godina, postala najveći svjetski izvoznik te zauzima drugo mjesto među najvećim svjetskim uvoznicima. Iako je prepoznatljiva po strogoj politici, Kina je vrlo otvorena za vanjsku trgovinu, koja predstavljala čak 35,7% njezinog BDP-a u 2019. godini, prema podacima iz Svjetske banke iz 2020. godine. Njihov glavni izvoz su prijenosni uređaji za radiotelefoniju, što u postotku iznosi 9%, zatim strojeve i jedinice za automatsku obradu podataka s postotkom od 5,9%, zatim elektroničke integrirane krugove i mikrosklopove s 4,1% i naftna ulja s postotkom od 1,5%. Kina uglavnom uvozi elektroničke integrirane sklopove i mikro sklopove, što u postotcima iznosi 14,8%, zatim naftna ulja s 11,5%, zatim željezne rude s postotkom uvoza 4,8%, naftni plin s 2,5% te motorna vozila s 2,3%.²⁹ Kina spada u jedino gospodarstvo s pozitivnim rastom trgovine u 2020. godini, razdoblje koje je pogođeno krizom uzrokovana Covid 19 virusom, gdje je bilježi rast izvoz za 3,6%, ali uvoz je pao za 0,7%. ASEAN³⁰ je spadao u najveći kineski trgovinski partner, s kombiniranim opsegom trgovine, koji je porastao 7% na godišnjoj razini, na 4,74 bilijuna juana. Ostali glavni i važni trgovinski partneri Kine su Europsku uniju s 5,3%, zatim Sjedinjene Države s 8,8%, Japan s postotkom od 1,2% i Republiku Koreju i 0,7%.³¹ **Hrvatska** u 2019. godini bila bruto 78 gospodarstvo u svijetu po BDP-u, trenutno je 75 zemlja u ukupnom izvozu, a 68 u ukupnom uvozu, a spada u 59 gospodarstvo BDP-a po glavi stanovnika i 37 najsloženije gospodarstvo prema indeksu ekonomske složenosti (ECI). Hrvatski najveći izvoz su rafinirana nafta u iznosu od 1,1 milijarde dolara, zatim pakirani lijekovi s iznosom od 695 milijuna dolara, zatim automobili u iznosu od 430 milijuna dolara, krv, antiserumi, cjepiva, toksini i kulture u iznosu oko 430 milijuna dolara i rezano drvo s iznosom od 429 milijuna dolara. Zemlje u koje Hrvatska najviše izvozi su: Italiju (2,35 milijardi USD), zatim Njemačka (2,24 milijarde USD), Slovenija (1,82 milijarde USD) te Bosnu i Hercegovinu (1,63 milijarde USD) i Austriju (1,01 milijarde USD). Naš, odnosno Hrvatski najveći uvoz su sirova nafta (1,63 milijarde dolara), automobili (1,47 milijarde dolara), rafinirana nafta (1,4 milijarde dolara), pakirani lijekovi (869 milijuna dolara) i električna energija (784 milijuna dolara). Uglavnom uvozi iz Italije (4,13 milijardi dolara), zatim Njemačka (4,12 milijardi USD), Slovenija (3,25 milijarde USD), Mađarska (2,17 milijardi

²⁸ OEC, <https://oec.world/en/profile/country/rus> (30.06.2021).

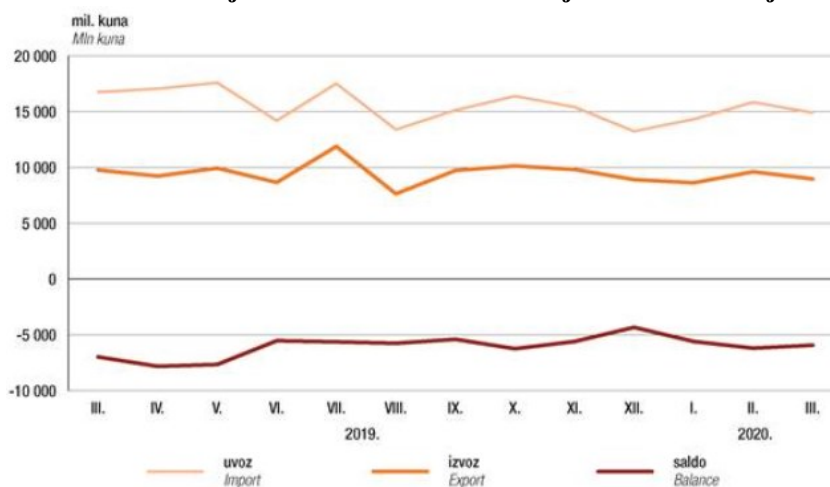
²⁹ Santandertrade, https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Fchina%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser (29.05.2021).

³⁰ ASEAN ili Savez država Jugoistočne Azije (engl. *Association of Southeast Asian Nations*) je regionalna međunarodna organizacija država u Jugoistočnoj Aziji, stvorena 1967. godine. Čine je zemlje: Brunej, Kambodža, Indonezija, Laos, Malezija, Mjanmar, Filipini, Singapur, Tajland i Vijetnam.

³¹ Xinhuanet, http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/14/c_139667906.htm (29.05.2021).

USD) i Austrija (1,65 milijardi USD).³² Prema zadnji podacima ukupan izvoz Republike Hrvatske od siječnja do ožujka 2020. godine, iznosio je 27,2 milijarde kuna. Istodobno je uvoz iznosio 45,1 milijardu kuna, a vanjskotrgovinski deficit iznosio je 17,7 milijardi kuna. U razdoblju od siječnja do ožujka 2020. godine pokrivenost uvoza izvozom bila je 60,4%. Prema prvim rezultatima, u razdoblju od siječnja do travnja 2020. godine ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 34,3 milijarde kuna, dok je ukupan uvoz iznosio 56 milijardi kuna. Vanjskotrgovinski deficit iznosio je 21,7 milijardi kuna. Prema prvim rezultatima, pokrivenost uvoza izvozom bila je 61,3% u razdoblju od siječnja do travnja 2020.³³ Prema dostupnom izvoru iz mjeseca lipnja 2021. koji navodi da prema podacima za statistiku robne razmjene Hrvatske s inozemstvom, u 2020. je razina izvoza u usporedbi s 2019. gotovo ista, odnosno izvoz je pao za 0,7 %, dok je uvoz smanjen za 6,9 %. Za 12 milijardi kuna odnosno za oko 17 % deficit robne razmjene s inozemstvom smanjio se u odnosu na 2020. godinu gdje je iznosio oko 60 milijardikuna.³⁴ Na slici 8. prikazana je robne razmjene Republike Hrvatske s inozemstvom za razdoblje od ožujka 2019. do ožujka 2020. godine.

Slika 8. Robna razmjena s inozemstvom od ožujka 2019. do ožujka 2020. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske,

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-01_03_2020.htm (29.05.2021).

U sljedećem tabličnom prikazu (Tablica 4.) bit će vidljivi postotci određenih zemalja te kako je kriza uzrokovana virusom Covid 19 utjecala na njihov uvoz i izvoz za razdoblje 2020. godine.

³² OEC, <https://oec.world/en/profile/country/hrv> (29.05.2021).

³³ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-01_03_2020.htm (29.05.2021).

³⁴ tportal.hr, <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/izvoz-u-2020-godini-pao-za-0-7-posto-a-uvoz-za-6-9-posto-20210625> (30.06.2021).

Tablica 4. Utjecaj krize uzrokovane virusom Covid 19 na uvoz i izvoz određenih zemlja za razdoblje 2020. godine

	2020.	2020.
	Uvoz	Izvoz
Italija	-19%	-17,8%
Njemačka	-8,4%	-12%
Rusija	+4,83%,	-9,16%
Kina	-0,7%	+3,6%
Hrvatska	-6,9%	-0,7%

Izvor: izrada autora³⁵

U tablici 4. je prikazano koliki je uvoz i izvoz za razdoblje 2020. godinu, postotci su prikazani na temelju odnosa 2019. godine. Iz priloženog se vidi kako Italija ima najveći pad u 2020. godini što se tiče uvoza i izvoza. Spada u najpogođeniju zemlju u EU na koju je negativno utjecao virus korone. Također i ostale zemlje bilježe pad te pojava virusa Covid 19 bio je šok za sve zemlje. Rusija je jedina zemlja koja bilježi porast uvoza od skoro 5%, a Kina je jedina zemlja koja bilježi pozitivan trend izvoza od oko 4%. Kina je jedina zemlja koja je imala „koristi“ od virusa Covid 19, nisu upali u krizu te brzo su se izvukli iz problema, upravo zato što im se izvoz povećao te bila je velika potražnja za raznim proizvodima, medicinske prirode i drugih, koji potječu iz Kine.

³⁵ Prilagođeno prema: Santandertrade, https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/italy/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Fitaly%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser (28.05.2021).; <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/germany/foreign-trade-in-figures> (28.05.2021).; <https://oec.world/en/profile/country/rus> (30.06.2021).; http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/14/c_139667906.htm (29.05.2021).; [tportal.hr](https://www.tportal.hr), <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/izvoz-u-2020-godini-pao-za-0-7-posto-a-uvoz-za-6-9-posto-20210625> (30.06.2021).

3. UTJECAJ KRIZE UZROKOVANE VIRUSOM COVID 19 NA POSLOVANJE ODREĐENIH ZEMALJA

Krajem 2019. godine u kineskom gradu Wuhanu osvanuo je novi virus, nazvan SARS-CoV-2 ili koronavirus, koji izaziva bolest nazvanu COVID-19. Virus se proširio Kinom, a zatim i diljem svijeta, tako da je početkom ožujka 2020. godine Svjetska zdravstvena organizacija proglasila epidemiju svjetskih razmjera, odnosno pandemiju, što je također u svjetskim razmjerima (Jurić, 2021). Pojavom virusa Covid 19 u medijm i na društvenim mrežama vladala je panika, što je ljudima uzrokovalo bazične emocije i instinkte, bez obzira jesu li oni bolest tumačili kao neposrednu ugrozu po zdravlje ili život, ili kao dugoročnu prijetnju za gospodarstvo, demokraciju i zaposlenost, ali naravno i kao dugoročnu opasnost za zdravlje i život. Zemlje su se počele uspoređivati, došlo je do pojave pandemijskog paradoksa, što je uzrokovalo hermetičko zatvaranje državnih granica. Do sada u njihovoj povijesti nije zabilježen šok koji je toliko utjecao na ekonomsko ishodište. Cilj rješavanja krize koju je uzrokovao virus Covid 19, bilo je monatarnom i fiskalnom ekspanzijom ublažiti udar krize i stvoriti pretpostavke za gospodarski oporavak određenih zemalja. Ciljevi i dosezi takvih mjera ograničeni su iz tri razloga. Prvi je, oporavak ne ovisi o ekonomskoj nego o protuepidemijskog politici. Poduzetnici i ekonomisti nisu imali utjecaj na političke odluke u borbi protiv virusa. Drugi razlog je što za obnovu gospodarstva treba dosta vremena. Razlog je što se ekonomski odnosi mijenjaju kroz krizu, a kroz to se oblikuje i konstelacija za vrijeme nakon krize. Dolazi do promjena cijena i očekivanja profitabilnosti, ponašanja i preferencija potrošača, a s dužim trajanjem krize mijenjanju se i organizacije tehnološke mogućnosti u proizvodnji. Treći razlog su mjere monetarne i fiskalne stabilizacije koje su oblikovane kao odgovori na kolebanje poslovnih ciklusa koji nastaju unutar ekonomskog sustava. Nasuprot monetarnoj, fiskalna politika ima moć. Promjene javnih prihoda, rashoda, deficita i posljedično javnog duga mogu pomoći društvu u prilogađavanju nepoznatoj, odnosno novonastaloj situaciji (Šonje i Kotarski, 2020). Za sve tvrtke u svijetu pandemija uzrokovana virusom Covid 19 uzrokovala je neviđeni pad aktivnosti: 73% tvrtki izvijestilo je da im je prodaja pala za više od 10%, a 35% za više od 50% tijekom tog razdoblja. Trećina tvrtki zatvorila se u prosjeku na 57 dana, najčešće kao rezultat administrativnih ograničenja za pristup javnosti s 65%, ali i zbog problema koji se odnose na opskrbu u postotku od 8% ili mogućnosti od 7%. Ova obustava aktivnosti najviše je u prvom redu utjecala na aktivnosti koje uključuju najbliži kontakt s javnošću a to su: uslužne djelatnosti hrane i pića, smještaj, osobne usluge te kulturne i rekreacijske aktivnosti, kao i zračni prijevoz.

Kako bi se što bolje nosile s naglim padom aktivnosti, više od 4 od 5 tvrtki prijavilo se za potporu koju su uspostavile javne vlasti: rad s kratkim radnim vremenom u postotku oko 70% tvrtki, zatim odgođeno plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje (53%), državna uprava zajamčeni zajmovi (41%). Na ovakve mjere najviše su se oslanjali sektori uslužne djelatnosti hrane i pića (97%), zatim trgovine motornim vozilima i popravaka (96%) i smještaja (95%). Skladno tome, tvrtke su se prilagođavale novom okruženju mijenjajući ono što su nudile (20%) i predlažući nove proizvode ili usluge (10%), restrukturiranjem logistike (52%) ili kovanjem novih partnerstava (7%). Također većina tvrtki uspostavila je zaštitne mjere koje koštaju čak 20% prometa, ovisno o djelatnosti. Te rad na daljinu omogućio je 40% tvrtki koje su ostale otvorene tijekom zaključavanja da nastave s radom: do rujna 2020. godine, 26% tvrtki namjeravalo se na to češće pouzdati ili privremeno.³⁶

Godina 2020. bila je vrlo teška za tražitelje posla, mnogi su ljudi izgubili posao ili su vidjeli prihode sukladno tome, stope nezaposlenosti su samo rasle, povećale su se u glavnim gospodarstvima. MMF smatra da se globalno gospodarstvo smanjilo za 4,4% u 2020. godini. Opisali su taj pad kao najgori od Velike depresije 1930-ih. Jedino glavno gospodarstvo koje je raslo u 2020. godini bila je Kina, gdje je zabilježila rast od 3,6%. Procjenjuje se da će oporavak u velikim ekonomijama koje se oslanjaju na usluge biti teško pogođene izbijanjem, poput u zemlji Italij, biti spor. Također, za turističke zemlje kriza uzrokovana Covid 19 virusom veliki je šok, pogotovo zemlje kojima je glavni prihod iz turizma, kao što je Hrvatska. Iz razloga što je turistička industrija teško oštećena, zrakoplovne tvrtke smanjuju letove, a kupci otkazuju službena putovanja i praznike. Toj činjenici neće pomoći pojava novih sojeva virusa, koji su otkriveni tek posljednjih mjeseci te prisililo je mnoge zemlje da uvedu stroža ograničenja putovanja. Prema informacija koje navodi internetski izvor BBC³⁷ zrakoplovne kompanije su doživjele veliki pogodak te će se vrlo teško oporaviti, svugdje u svijetu. Naravno, ugostiteljski sektor su itekako teško pogođeni, s milijunima radnih mjesta i mnogim tvrtkama u stečaju. Zabilježen je pad rezervacija u svim vodećim turističkim destinacijama. Milijarde i milijarde dolara izgubljene su 2020. godine, prema prognozama za 2021. bolja, mnogi svjetski financijski analitičari procjenjuju i vjeruju da će se međunarodna putovanja i turizam vratiti na normalnu razinu prije pandemije tek oko 2025. godine. Istraživanjem dostupne literature vidi se kako je pojavom pandemije uzrokovane virusom Covid 19, jedino su farmaceutske tvrtke bile među dobitnicima, odnosno za njih nije bilo pada prometa. Vlade širom svijeta obećale su milijarde dolara za cjepivo Covid-19 i mogućnosti liječenja. Međutim dionice nekih

³⁶ Insee, <https://www.insee.fr/en/statistiques/5018508> (29.05.2021).

³⁷ BBC, <https://www.bbc.com/news/business-51706225> (29.05.2021).

farmaceutskih tvrtki koje se bave razvojem cjepiva su porasle. Cjepiva poput Moderne, Novavax i AstraZeneca zabilježili su značajan rast. No, Pfizer je zabilježio pad cijene dionica. Partnerstvo s BioNTechom, uzrokovalo je visoke troškove proizvodnje i upravljanja cjepivom te sve veći broj konkurenata iste veličine smanjili su povjerenje investitora u tvrtku koja će imati veći prihod u 2021. godine.³⁸

Prema prethodnim informacijama, može se zaključiti kako je kriza uzrokovana virusom Covid 19 ozbiljno utjecala na talijansko gospodarstvo. Prema podacima internetske stranice National Law Review vidi se kako je cijela država je bila u blokadi od 9. ožujka 2020. do kraja svibnja 2020., s dramatičnim posljedicama, što je u prvom kvartalu 2020. uzrokovalo smanjenje BDP za 5,4%, a u drugom tromjesečju za 12,4%. Smanjenje BDP-a uglavnom se odnosilo na smanjenje domaće potražnje i pad investicija. Tijekom drugog tromjesečja nacionalni indeks industrijske proizvodnje smanjio se za 17,5%, dok je proizvodnja pala na najniži nivo. Prema ISTAT,³⁹ procijenio je da je u ožujku 2020. godine, maloprodaja pala u odnosu na veljaču 2020. za 20,5% u vrijednosti i 21,3% u količini; u usporedbi s ožujkom 2019., vrijednost maloprodajne prodaje smanjila se za 9,3% za velike distributere i 28,2% za male trgovce. Pandemija je imala vrlo raznolik utjecaj na različite sektore talijanskog gospodarstva. Prema podacima talijanske trgovačke banke „Mediobanca“, tijekom razdoblja karantene, odnosno zaključavanja, najviše su pogođeni sektori zrakoplovne industrije (-22,1%), zatim energetike (-15,9%), mode (-14,1%) pošto je zemlja poznata po visokoj modi te bilježi pad i automobilske industrije (-9,1%). Itekako je utjecalo i na sektor turizma, koji prema određenim procjenama predstavlja 13% talijanskog BDP-a. Sukladno analizi ENIT-a⁴⁰ od veljače 2020. međunarodni turisti smanjili su se za visokih 58%, a domaći za 31%, te procijenjuje se ekonomski gubitak od 24,6 milijardi eura. Kako je utjecalo na talijanski turizam, tako je utjecalo i na ugostiteljski sektor koji je teško pretrpio razdoblje zaključavanja. Prema istraživanju koje je proveo ISTAT, ugostiteljski sektor je izgubio približno 13 milijardi eura tijekom drugog tromjesečja u 2020. godine, a tijekom cijele 2020. godine je pretrpio gubitak veći od 22 milijarde eura.⁴¹

Njemačka spada u najveće europsko gospodarstvo te pod utjecajem virusa Covid 19, gospodarstvo se smanjilo za 1,8% u prva tri mjeseca 2021. godine. U usporedbi s prethodnim tromjesečjem. Kriza uzrokovana virusom Covid 19 glavni je čimbenik usporavanja rasta. Najteže pogođeni sektori gospodarstva su bila je privatna potrošnja, jer su kućanstva potrošila

³⁸ BBC, <https://www.bbc.com/news/business-51706225> (29.05.2021).

³⁹ ISTAT-Talijanski nacionalni institut za statistiku

⁴⁰ ENIT-a - Talijanske nacionalne turističke agencije

⁴¹ National Law Review, <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-italy> (29.05.2021).

5,4% manje na robu i usluge. Pozitivna strana što su ulaganja u graditeljstvo porasla za 1,1%. Međunarodna trgovina također je ponovno porasla početkom 2021. godine, uvoz robe i usluga porastao je za 3,8%, dok je izvoz uspio rast od samo 1,8%. Međutim, u usporedbi s istim razdobljem 2020. godine, BDP Njemačke smanjio se za čitavih 3,4%. A u usporedbi s četvrtim tromjesečjem 2019., prije početka krize uzrokovane virusom Covid 19, gospodarstvo je palo za 5%. Zbog ograničenja usmjerenih na zaustavljanje širenja COVID-19, poduzeća diljem Njemačke su uglavnom ostala zatvorena pod strogom karantenom u prvih nekoliko mjeseci godine.⁴² Pandemija je negativno utjecala i na automobilsku i inženjersku industriju, općenito je napeta situacija posljednjih godina koja je još posljedica od učinaka dizelske krize i nedostatka koherentne i održive strategije električne mobilnosti sada pogoršava kriza uzrokovana virusom Covid 19, da bi obuzdali pandemiju, mnogi proizvođači, a i dobavljači su morali barem djelomično zatvoriti svoja postrojenja te zaustaviti svoje opskrbe lance. Broj zaposlenika također, je naglo pao, a stopa nezaposlenosti mogla bi porasti na 6,1% u 2021. godine. Proračunski deficit mogao bi se povećati na oko 6% BDP-a u tekućoj godini, a mogao bi ostati oko 3% sljedeće godine, kad su se prihodi stabilizirali i mnogi paketi poticaja istekli.⁴³

2020. godinu ćemo pamtiti kao godinu velikih iznenadnih promjena u našim osobnim životima i u korporacijskom svijetu. Tvrtke u cijelom svijetu, pa tako i u Rusiji, u većini gospodarskih sektora suočile su se s izazovima u mjerilu kakav nije viđen desetljećima. Od veljače 2020. godine, tvrtke se trude sačuvati kontinuitet i održivost svog poslovanja, istodobno jamčeći sigurnost zaposlenicima. Rusija je prva zemlja koja je stvorila cjepivo protiv COVID-19 u kolovozu 2020. godine, pod nazivom Sputnik V, kao povratak u svemirsku utrku. Ali unos cjepiva COVID-19 u Rusiji bio je usporen. Moskovski gradonačelnik kaže da grad ima najmanji postotak cijepljenih stanovnika u odnosu na ostale europske glavne gradove, u razdoblju 2020. godine.⁴⁴ Rusija spada u jedno od vodećih svjetskih proizvođača sirove nafte i prirodnog plina. U 2019. godini 29,6% ukupnog izvoza Rusije bilo je sirova nafta, 18,3% reciklirana nafta i 4,3% prirodni plin. Ukupno udio ova tri proizvoda premašuje 50% ukupnog izvoza. Na rusko gospodarstvo značajno utječe pad cijena nafte zbog smanjene potražnje i pada izvoza. Prema podacima ruskog Centra za makroekonomske analize i kratkoročna predviđanja, ukazuje se na negativnih 20% BDP-a za prvo tromjesečje 2020. godine i do 15 milijuna nezaposlenih. Poslovni gubici u smislu nerealiziranog prihoda procjenjuju se na 917 milijardi

⁴² DW, <https://www.dw.com/en/german-economy-hit-harder-than-expected-by-covid-crisis/a-57650920> (29.05.2021).

⁴³ National Law Review, <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-germany> (29.05.2021).

⁴⁴ Borgen Magazin, <https://www.borgenmagazine.com/covid-19-in-russia/> (30.05.2021).

rubalja tjedno i mjesečno na 5,5 bilijuna rubalja, što je 5% BDP-a.⁴⁵ Industrije s najznačajnijim padom dodane vrijednosti procjenjuju se hoteli i javno ugostiteljstvo, koji je iznosio gotovo 84%. Sektor proizvodnje odjeće, kože i obuće bilježi pad od 52,7% dodane vrijednosti zbog krize. Zatim kultura, sport i razonoda bilježi pad od 46,1%. Također, proizvodnja automobila i prikolica bilježi pad od 38,6% te mnogi drugi sektori u Rusiji bilježe pad dodane vrijednosti.⁴⁶

U odnosu na ostale zemlje, Kina je jedina zemlja koja bilježi gospodarski rast u razdoblju pogođenim virusom Covid 19. U 2019. godini ukupna situacija kineskog gospodarstva pokazala je brzi trend rasta, BDP po stanovniku dosegao je 70.892 juana, što je prvi put premašilo 10.000 američkih dolara, postignuli su BDP od 99 086,5 milijarde juana, stopa rasta od 6,1%, dodana vrijednost tercijarne industrije iznosila je 53,9%. Te ukupna maloprodajna prodaja robe društvene potrošnje premašila je 4 milijarde juana, čime su samo dokazali svoju energičnost i vitalnost kineskog gospodarstva. Ali, također i Kina je osjetila pad u raznim sektorima. Državni zavod za statistiku objavio je da je sveobuhvatni indeks PMI⁴⁷ rezultata u veljači 2020. godine iznosio 28,9%, što iznosi 24,1% bodova niže od indeksa u siječnju. Među njima je PMI za prerađivačku industriju bio 35,7%, 14,3% bodova niži u odnosu na prošli mjesec siječanj, a indeks poslovne djelatnosti neproizvodne industrije 29,6%, 24,5% bodova niži od prošlog mjeseca siječnja. Također, bilježe i negativan trend gdje je bio blokiran transport, što dovodi do usporavanja, čak i zaustavljanja cjelokupne aktivnosti proizvodnje i opskrbe. U veljači je indeks prerađivačke proizvodnje iznosio 27,8%, što je 23% manje u odnosu na siječanj. Indeks novih narudžbi u proizvodnji i indeks novih izvoznih narudžbi u veljači su iznosili 28,7%, što je manje za 20% bodova u odnosu na siječanj. U cjelini, zbog kratkoročnog utjecaja epidemije, proizvodni sektor suočio se sa smanjenjem i ponude i potražnje u veljači, što je dovelo do ukupnog smanjenja PMI-a na proizvodnji na 14,3%. Prema dostupnim podacima i istraživanju, čini se da neproizvodni sektor pati više. Iz perspektive ponude i potražnje, indeks poslovne aktivnosti neprerađivačke industrije u veljači 2020. iznosi 29,6%, što je za 24,5% bodova manje u odnosu na veljaču; indeks nove narudžbe u veljači iznosi 26,5%, što je pad za 24,1%; novi indeks izvozne narudžbe je 26,8%, što je 21,6% manje. Značajan pad ponude i potražnje doveo je do ukupnog pada tržišta. Građevinsku industriju uglavnom je pogodio nedostatak zaposelnika i blokirani transport potrebnih sirovina. Prema podacima uslužne djelatnosti koje je objavio kineski Državni zavod za statistiku, uslužna industrija informacija i interneta i financijska industrija bilježe manji pad, a relativni indeks industrije bilježi mali pad. Indeks

⁴⁵ NCBI, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7974352/> (30.05.2021).

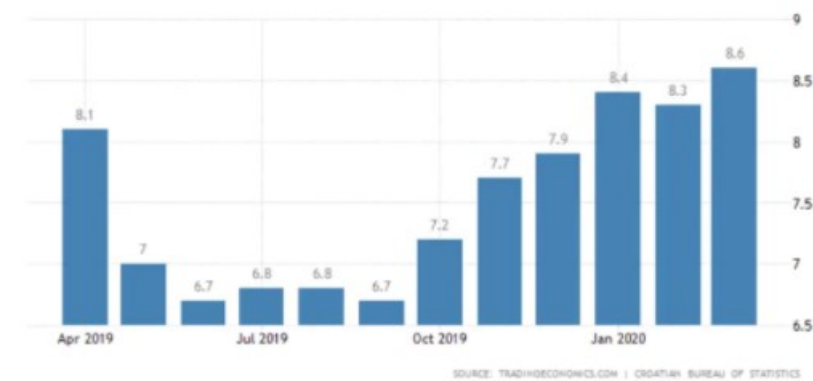
⁴⁶ Statista, <https://www.statista.com/statistics/1112869/covid-19-impact-on-value-added-by-sector/> (30.05.2021).

⁴⁷ PMI-mjerenje gospodarskog rasta različitih industrija.

poslovne aktivnosti financijske industrije iznosi 50,1%, što je i dalje snažno u opsegu širenja. Zatim, indeks poslovne djelatnosti telekomunikacijske i internetske softverske industrije profitira od internetskog i ostalih uvjeta, koji su veći od indeksa poslovne djelatnosti uslužne industrije za 11,3% bodova. Međutim, veleprodajna i maloprodajna industrija pogođena opskrbom prerađivačke industrije znatno je opala, a najviše su pogođeni industrija smještaja i ugostiteljstva, turizma i prijevoza. U odnosu na 2020. godinu, u 2021. godini, odnosno u prvom tromjesječju kinesko gospodarstvo bilježi rast BDP za 18,3%.⁴⁸

Utjecaj krize uzrokovane virusom Covid 19 u Hrvatskoj vrlo je negativno utjecala na zemlju, iz razloga što je Hrvatskoj glavni prihod od turizma, a kada se pojavila pandemija pod utjecajem Covid 19 virusom državne granice su u većini zemalja zatvorene, iz razloga da se pandemija što prije suzbije. Stoga, Hrvatska stopa nezaposlenosti opala je na 8,6% u ožujku 2020. sa 8,9% u ožujku 2019. godini. Broj nezaposlenih smanjio se za 2,340 tisuća na 143.461. U veljači je stopa nezaposlenosti bila niža i iznosila je 8,3%.⁴⁹ Na slici 9. možemo vidjeti kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj od razdoblja travnja 2019. do veljače 2020. godine.

Slika 9. Kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj od travnja 2019. do veljače 2020. godine

Izvor: Venture X change, <https://www.ventureexchange.hr/post/the-economic-impact-of-covid-19-in-croatia> (30.05.2021).

Podaci o industrijskoj proizvodnji u 2020. godine u ukupnoj industriji bilježe negativna kretanja zabilježena još u siječnju i veljači te je kriza uzrokovana virusom Covid 19 još više potaknula negativna kretanja. Negativnim kretanja najviše su izraženi u drugom kvartalu prva dva mjeseca 2020. godine, sa stopom pada industrijske proizvodnje do 12%. Otvaranjem

⁴⁸ Wiley Online Library, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/gch2.202000090> (30.05.2021).

⁴⁹ Venture X change, <https://www.ventureexchange.hr/post/the-economic-impact-of-covid-19-in-croatia> (30.05.2021).

gospodarstva u mjesecu lipnju smanjila su se negativna kretanja u ukupnoj industriji što je iznosilo 6,4%, što je gotovo pola manje nego u svibnju 12,4%. Kriza uzrokovana virusom Covid 19 najviše je pridonijela, padu proizvodnje trajnih proizvoda za široku potrošnju koji je u travnju iznosio gotovo 60%. Izniman pad od 23% već je bio nastupio u ožujku kad nastupa zatvaranje ekonomije, ali on se nastavio i tijekom svibnja i lipnja. Na temelju dostupnih podataka i informacija, može se zaključiti da je Hrvatska bila izložena negativnom šoku ponude. U stručnoj ekonomskoj teoriji najčešće se objašnjava kroz šok na troškovnoj komponenti ili na proizvodnji intermedijarnih dobara. Treba dodati da je bila sužena i ponuda raspoložive radne snage, što otežava proizvodnju i negativno utječe na ekonomsku sposobnost. A proizvodnja intermedijarnih dobara u mjesecu lipnju 2020. godine, bilježi mali pozitivan rezultat nakon pada od 11% u mjesecu travanj i 13% u mjesecu svibanj (Rogić i sur., 2020).

U sljedećoj Tablici 5. prikazane su djelatnosti koje su najpogođenije i utjecaj na nezaposlenost, odnosno na koje je najviše utjecala kriza uzrokovana virusom Covid 19.

Tablica 5. Pogođene djelatnosti određenih zemalja i utjecaj na nezaposlenost

	Turizam	Zrakoplovna industrija	Automobiliska industrija	Građevinska industrija	Neprerađivačka industrija	Nezaposlenost
Italija	+	+	+		+	+
Njemačka		+	+		+	
Rusija			+		+	+
Kina				+	+	+
Hrvatska	+	+			+	+

Izvor: izrada autora⁵⁰

U Tablica 5. osim pogođenih djelatnosti određenih zemalja prikazuje se i izražena nezaposlenost na koje je utjecao virus Covid 19. Djelatnost i zaposlenost u uskoj su vezi, na temelju toga vidi se kolika je zaposlenost u djelatnosti te na temelju toga dolazi se do konkretnih rezultata. Iz priloženog se vidi kako sve zemlje osim Njemačke, bilježe probleme odnosno rast stope nezaposlenosti. Njemačka je jedina zemlja u kojoj je stopa nezaposlenosti u listopadu 2020. godine pala na 6,2% u odnosu na 6,3% u rujnu 2020. godine. Samim time dokazuju koliko

⁵⁰ Prilagođeno prema: <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-italy> (29.05.2021).; <https://www.dw.com/en/german-economy-hit-harder-than-expected-by-covid-crisis/a-57650920> (29.05.2021).; <https://www.borgenmagazine.com/covid-19-inrussia/> (30.05.2021).; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7974352/> (30.05.2021).; <https://www.statista.com/statistics/1112869/covid-19-impact-on-value-added-by-sector/> (30.05.2021).; <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/gch2.202000090> (30.05.2021).; <https://www.venturexchange.hr/post/the-economic-impact-of-covid-19-in-croatia> (30.05.2021).

su jaka zemlja, iz razloga što poslodavci koriste razne programe podrške plaćama, koji im omogućuju da zadrže svoje zaposlenike.⁵¹

3.1. Analizirano razdoblje razvoja krize za 2019., 2020. i 2021. godinu

Pandemija uzrokovana virusom Covid 19 postaje najveća globalna zdravstvena kriza u posljednjih nekoliko desetljeća. Virus se ne zaustavlja ni u zemljama u razvoju. Rekordnom brzinom virus se širio po svijetu te još uvijek se širi, ali vlada i epidemiolozi nastoje mjerama opreza i cjepivom usporiti proces širenja. Mjere izolacije brojnih zemalja i regija, imaju snažan ekonomski i socijalni utjecaj. Zemlje u razvoju izravno i sve više pate od početka globalne recesije, poremećaja lanca opskrbe i šok cijena sirovina. Mnoge zemlje doživljavaju pad turizma i međunarodnu trgovinu robom i uslugama.

Kina je zemlja izvorišta krize uzrokovane virusom Covid 19 u kojoj je zabilježen prvi slučaj u prosincu 2019. godine. S vremenom, zaraza u Kini je posustala, postepeno posustaje i u Europi, međutim nije se još zaustavila. Između 18. i 28. travnja 2020. godine broj zaraženih i umrlih od virusa Covid 19 je u svijetu porastao za 36% te i dalje snažno raste, osobito u Rusiji. Virus Covid 19 razlikuje se od ostalih virusa, većinu virusa znalo je obuzdati ljetno toplo vrijeme, ali ovaj virus u značajnoj je mjeri zahvatio i tropske zemlje. Jedina stavka koja je zajednička svim zemljama u svijetu je ta da se virus Covid 19 brzo raširio i najviše pogodio visoko urbanizirana i razvijena područja s velikim brojem ljudi. To potvrđuje veliki broj zaraženih i umrlih u SAD-u i Europi, ali također virus je snažno pogodio i male zemlje u kojima turizam ima glavnu ulogu u gospodarstvu poput Vatikana, San Marina i malih karipskih otočnih država i teritorija. Broj zaraženih u svijetu datuma 01. ožujka 2021. godine dosegao 115.000.000, što iznosi 40 puta više nego 28.4.2020. godine, a broj umrlih 2.550.000. Za razliku od svibnja 2020. godine, kada se više od 1.000 zaraženih i 100 umrlih na milijun stanovnika smatralo pokazateljem širenja pandemije, danas gotovo da ne postoji razvijena zemlja u svijetu koja nije zaražena s manje od 10.000 zaraženih na milijun stanovnika, a u mnogima zemljama je zaraženo više od deset posto ukupne populacije. Međutim, broja umrlih u svijetu znatno je bio manji od rasta broja zaraženih, a počelo je i cjepljenje stanovništva koje za sada nije usporilo širenje pandemije, ali na taj način nastoji se smanjiti rast broja zaraženih. Moguća pojava nedostatka cjepiva koje je moglo uzrokovati procjepeljivanje stanovništva, nije u većoj opasnosti zahvatilo slabije razvijene zemlje, a razmjerno sporo se odvija i u Europskoj uniji. Na opasnost

⁵¹ Aljazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/economy/2020/10/29/neocekivan-pad-nezaposlenosti-ujemackoj> (30.06.2021).

upućuje i pojava novih sojeva virusa (britanski, južnoafrički, brazilski, njujorški) koji se brzo šire, što i dalje utječe na razvoj krizne situacije, stoga, koji kao posljedica donosi neka nova ograničenja za kretanje stanovništva između određenih država pa čak i unutar samih njih (Čorak i Gjurašić, 2021).

3.2. Potencijalni uzroci produblivanja krizne situacije uzrokovane koronom

Pojava krizne situacije uzrokovala je iznenadna, neočekivana pojava virusa Covid 19. Virus koji je uzrokovao mnoge negativne gospodarske i ekonomske čimbenike za cijeli svijet. S negativnim posljedicama na BNP, BDP te vanjskotrgovinsku razmjeru određenih zemalja. Cijelome svijetu trebati će dug period kako bi se opet vratili u normlanu i svoju ekonomsku stabilnost.

Gospodarstvo ima ključnu ulogu u stvaranju oporavka svake zemlje. Na primjer, uvođenje karantene za neke zemlje znači kobno na duži period, kao što je Hrvatska, može preživjeti određeni kraći period karantene, a Njemačka, zemlja koja je puno više razvijenija od Hrvatske, može preživjeti i godinu dana karantene, možda čak i dvije. Njemačka spada u zemlje s najvećim fiskalnim kapacitetom na svijetu, u krizu uzrokovanu virusom Covid 19 ušla je s omjerom javnog duga i BDP-a ispod 60%, a Hrvatska sa 73,2%, što je Njemačkoj omogućilo snažne fiskalne impulse (Šonje i Kotarski, 2020). Također, zdravstveni šok uzrokuje produblivanje krize, iz razloga što uzrokuje šok ponude jer se na taj način promicanja mjera zdravstvene zaštite prekidaju globalni i lokalni lanci opskrbe i proizvodnje. Osim zdravstvene i ljudske tragedije uzrokovane virusom Covid 19, danas je poznato da je pandemija pokrenula najozbiljniju ekonomsku krizu od Drugog svjetskog rata. Mnoga gospodarstva neće oporaviti razinu proizvodnje iz 2019. najranije do 2022. godine. Povratak epidemije u jesen 2020. povećava neizvjesnost. Priroda krize je nepredvidiva, osim kratkoročnih ponovljenih zdravstvenih i ekonomskih šokova, dugoročni učinci na ljudski kapital, produktivnost i ponašanje mogu biti dugotrajni. Kriza uzorokovana virusom Covid 19 masovno je ubrzala neke već postojeće trendove, posebno digitalizaciju. Potresla je svijet pokrećući valove promjena širokim rasponom mogućih putanja.⁵² Europa bez nacionalnih granica, iznenada pojavom korone pala je u propast. Granične kontrole i zatvaranje granica unutar sindikata, zatim zabrane izvoza medicinske opreme čak i u druge države EU, eklatantna kombinacija nacionalnog, regionalnog i lokalnog kaosa u odlučivanju. Eksponencijalno širenje virusa Covid 19, brzo

⁵² OECD, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-across-levels-of-government-d3e314e1/> (02.06.2021).

prenošenja medija i informacija negativno je utjecalo na poslovanje zemalja u cijelome svijetu, ali isto tako i na svaku osobu.⁵³ Samom činjenicom, da se BDP u 2020. godini na europskoj razini smanjio za 6,6%. U 2019. godini ukupna inflacija na godišnjoj razini smanjila se s 1,2 % na 0,3%. Pada cijena energije velika je posljedica smanjenja, iako su na cijenu energije utjecali i čimbenici povezani s pandemijom uzrokovane virusom Covid 19. Primjerice, sektori kao na primjer prijevozni sektor i hotelijerstvo koji su najjače pogođeni krizom pridonijeli su padu inflacije u drugoj polovini 2020. godine.⁵⁴

3.3. Mogućnost za rješavanje kriznih situacija

Pandemija uzrokovana virusom Covid 19 donijela je mnoge gubitke, ali istodobno je stvorila mnoge mogućnosti ne samo za oporavak, već i za prijelaz na gospodarski oporavak, rješavanje problema nagomilanih u prethodnom desetljeću. Prema Spinger koji proučava studije o ruskom ekonomskom razvoju smatra kako bi prijelaz na novi socio-inovativno-ekološki model gospodarskog razvoja postaje jedina moguća alternativa stagnaciji i slabljenju ruskog položaja u svijetu. To je model koji za Rusiju donosi nove spoznaje i znanja vezane za socijalizam, inovativnost i ekologiju, više se okreće primjeni tehnologije, uz ekološku osviještenost brige za okoliš, koja utječe na boljitak i razvoj zemlje. Sada je potrebno ne toliko ciljano dizajniranje i poticajne mjere koliko sustavna politika gospodarskog proboja i društvene obnove. Također, svugdje u svijetu, preporučuju ljudima da se cjepe i da budu odgovorni, kako bi se sve što prije vratilo u normalnu. Kako bi se zemlje oporavile od ekonomskog šoka, odnosno kako bi opet mogli putovati, a putovanje, znači stvaranje profita za zemlju.⁵⁵ Techminitor⁵⁶ očekuje da će globalni ekonomski rast 2021. godine biti 5,8%, oštra revizija prema naprijed u odnosu na projekciju ekonomskih perspektiva iz prosinca 2020. od 4,2% za 2021., to sve donosi akcija pokretanje cjepiva, kako što smo već i naveli svugdje u svijetu potiču ljude na cjepljenje. U mnogim naprednim gospodarstvima pokretalo je poboljšanje. Do kraja 2021. godine očekuje se rast svjetskog BDP-a od 4,4%, ali globalni prihod do kraja 2022. godine i dalje će biti oko 3 bilijuna USD, manji nego što se očekivalo prije nego što je pogodila kriza. Također, još jedna pozitivna stvar virusa Covid 19 je ta da je jednim je zamahom

⁵³ Merck, <https://www.merckgroup.com/en/the-future-transformation/how-the-covid-19-crisis-changes-our-world.html> (02.06.2021).

⁵⁴ Europska Središnja banka, <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hr.html> (02.06.2021).

⁵⁵ Spinger Link, <https://link.springer.com/article/10.1134/S1075700720060027> (02.06.2021).

⁵⁶ Techminitor, <https://techmonitor.ai/leadership/strategy/how-digitisation-underpin-post-covid-19-recovery> (02.06.2021).

katapultirala milijune ljudi u svijetu u novo radno okruženje. Radi se o radu od kuće ili trenutna moderna riječ „kućni ured“, pojam o kojem se raspravlja na mnogim stožernim konferencijama diljem svijeta, proučava se iz perspektive radnog prava i pregovara između sindikata i poslodavaca. Također, Techminitor smatra kako je preko noći je kućni ured postao univerzalna stvarnost, ne samo za tvrtke, već i za državne službenike. Pandemija u stvarnom svijetu napokon je omogućila proboj digitaliziranog svijeta rada. Smatra se kako će napredak i razvoj digitalizacija nastaviti napredovati čak i bez takvih kriza i pandemija, virus je ovu stranicu kreativnog uništenja dodao u knjige ekonomije. Digitalizacija se više nego ikad gledati kao prednost za oporavak od krize uzrokovane virusom Covid 19. Pandemija u stvarnom svijetu napokon je omogućila proboj digitaliziranog svijeta rada. Digitalna tehnologija imat će glavnu ulogu u oporavku svake zemlje. Digitalizacije zdravstvenog i energetskog sektora, zatim, digitalne vještine i obrazovanje, digitalizacija malih i srednjih poduzeća i izgradnju brze i sigurne infrastrukture, bit će glavni sektori i područja koja će pomoći u obnovi svake zemlje. Sve više ljudi okrenulo se uporabi tehnologije, upravo zato što je to budućnost te se tu krije ključ za oporavak gospodarstva svake zemlje.⁵⁷

Opcije za rješavanje krizne situacije uzrokovane pandemijom virusa Covid 19, moguće je riješiti, odnosno umanjiti njezin negativan utjecaj, formiranjem kriznog tima, odnosno biti okruženi pravim ljudima sposobnima za napredak i razvoj, kako određenih zemalja, tako i samih organizacija unutar njih. Kao što je do sada svaka zemlja imala krizni stožer, koji je vodio svu kontrolu, što se tiče krizne situacije uzrokovane virusom korone u zemlji te obaviještavao javnost o trenutnom stanju u kojem se zemlja nalazi. Redovito kontroliranje financija i poslovanja, komuniciranje s medijima, ali isto tako i sa samim zaposlenicima unutar organizacija, vrlo je važno informirati javnost o stanju države, ali i o stanju organizacija unutar određenih država.

⁵⁷ Techminitor, <https://techmonitor.ai/leadership/strategy/how-digitisation-underpin-post-covid-19-recovery> (02.06.2021).

4. INTERKULTURALNI ASPEKTI U POSLOVANJU ODREĐENIH ZEMALJA

Piršil (2005) navodi kako, interkulturalne aspekte poslovanja, odnosno komunikacije možemo podijeliti u tri skupine: percepcijski procesi, verbalna komunikacija i neverbalna komunikacija. Navedena tri skupine spadaju u sastavne elemente interkulturalne komunikacije. **Percepcija** je složeni proces koji nam pomaže u biranju podražaja koji se odnose na naša osjetila, zatim njihovo vrednovanje i organizaciju u određenu cijelinu te proučavanje tih cijelina. Vrlo važan aspekt komunikacije je socijalna percepcija. Socijalna percepcija je proces pomoć kojeg stvaramo društvenu stvarnost koja je jedinstvena, pridajući značenje predmetima i događajima, koji su dio naše okoline. Socijalna percepcija je, samo drugi izraz za percipiranje pod utjecajem psiholoških determinanata koje počinju djelovati uvijek kada netko percipira pojave ili ljude koji za njega imaju određeno socijalno značenje. Problemi u komunikaciji koji su uzrokovani promjenama u percepciji mogu biti smanjene poznavajući bitne kulturne elemente određene kulture. Socijalnu organizaciju u percepciji možemo opisati kao oblik na koji je kultura organizirala sebe i svoje institucije, što utječe na način kako članovi određene kulture percipiraju svijet i kako oni komuniciraju (Piršil, 2005). **Verbalna komunikacija** smatra se jezik koji kao sustav artikulira simbole koji omogućuju oblikovanje našeg misaonog i duhovnog sadržaja te njihovo razumjevanje i prenošenje smislene poruke. Verbalna komunikacija ne odnosi se samo na ton govora i obraćanja drugima, već uključuje i unutarnje elemente, poput mišljenja i razumjevanja shvaćanja pojedinačnih riječi koje se upotrebljavaju tijekom razgovora. Svaka kultura ima određena svoja vlastita obilježja, kojim obilježava svoju kulturnu aktivnost te na temelju toga jezik čini primarno sredstvo svoje kulture s kojim interpretira prenošenje obilježja svoje kulture. Jezik ljudi omogućuje osjećaj sigurne povezanosti i zajedništva u interakciji s ostalima članovima njihove kulture (Bedečković, 2010). **Neverbalna komunikacija** označava elemente kao što su pogled, odjeća, izraz lica, geste i vanjski izgled, razdaljina među sugovornicima i ton glasa. Iako se neverbalno komunikaciji pridaje manje važnosti, primatelj poruke obraća veću pozornost ovome obliku nego usmenoj ili pisanoj komunikaciji. Psiholog Albert Mehrabian napominje da neverbalni dijelovi poruke u nekom slučaju mogu biti važniji od obilježja izgovorenih riječi te je poruku podijelio na tri komponente:

- Verbalnu – odnosi se na same riječi
- Zvučnu – odnosi se na ton u kojem su riječi izgovorene

- Izražajnu – odnosi se na izraz lica ili govor tijela koji prati riječi (Rouse i Rouse, 2005).

Neverbalnim kanalom, za razliku od verbalnih kanala, prenose se stavovi i emocionalni odnos. Uspješna komunikacija, znači uspješno gledati. Prema Piršl (2005) neverbalne komunikacije, dobivene informacije pokazuju da se oko 55% informacija prenosi neverbalno, znači kretanje i stav tijela, izraz lica, očiju itd. Stoga, neverbalna komunikacija postaje dio procesa koji se obično stvara spontano i uključuje niz neligvističkih ponašanja koja često budu karakterizirana kao nesvjesna. Također, neverbalne poruke mogu se opisati kao tihi „nijemi“ jezik, kojeg odlikuje suptilna i skrivena značenja, zato su ljudi tijekom komunikacije manje svjesni neverbalne komunikacije. Verbalan i neverbalan način komuniciranja, jednako su važni jer na temelju njih u cijelnu se može shvatiti poruka, stav ili emociju koja se dobiva od sugovornika. (Benjak i Požgaj Hadži, 2005).

Vujić i suradnici (2012), navode kako je **Italija** zemlja koja drži do rodbinskih veza i obiteljskog ručka nedjeljom. Za poslovni kontakt trebamo znati da su Talijani vrlo skloni nepoštivanju propisa. Propisi u poslovnom svijetu su svedeni na minimum a tamo gdje i postoje, podložni su izbjegavanju i manipulaciji istih. Stoga, se trećina gospodarskih aktivnosti odvija preko „sivog“ ili „crnog“ tržišta. Poslovni krug u Italiji organizirani je tako da se na čelu odbora direktora nalazi predsjednik. Zatim sljedeći u hijerarhiji je generalni direktor. Nije im bitno da tvrtke imaju jasno napisan i formuliran strateški plan. Autoritet prenosi osobno na pojedince kojima se može vjerovati, a ne formalno kroz organizaciju. U Italiji kažu da titula ili položaj u poslovnom subjektu nije mjerljivi pokazatelj stvarnog znanja pojedinca. Talijani su vrlo otvoren narode za različite komentare, mišljenja i ideje. Kod Talijana je moguće da se odluke koje se svoje i usuglase na sastanku, nikada ne provedu. Za poslovno uspješnu karijeru važne su rodbinske veze i da ste član političke stranke koja je na vlasti. Za Talijane se može reći da su otvoreni, radoznali i tolerantni na svoj račun. Vole humor i dobro raspoloženje, također vole i ironiju i šale na svoj račun. Vrlo im je bitno da uživaju, kako u životu tako i u hrani i poslu (Vujić i sur., 2012).

U **Njemačkoj** veliku nezavisnost i moć ima sindikat i često se u upravama poslovnih subjekata nalazi i predstavnik sindikalne organizacije. U Njemačkoj sindikati su ozbiljni partneri poslodavcima i državi. Poslovna moć i vlast u rukama je maloga broja ljudi u vrhu kompanije. U Njemačkoj se zahtjeva od svih menadžera i djelatnika profesionalno ponašanje prema procesu rada i izvršavanje zadataka te da se radi sve na temelju propisanih pravila i procedura (Vujić i sur., 2012). Njemci zahtjevaju prilikom sklapanja posla da se govori njemački jezik, a engleski se može koristiti u neformalnom druženju. Iz tog razloga potrebno je

provjeriti prihvaća li se na sastanku engleski jezik, u suprotnom potrebno je osigurati prevoditelja za njemački jezik. Njemački menadžeri su disciplinirani i puno rade. Nijemci strogo odvajaju karijeru od privatnog života.⁵⁸ „Sastanci se planiraju unaprijed, formalni su, s jasno utvrđenim dnevnim redom. Nijemcima se trebaju izbjegavati iznositi nepripremljeni i neargumentirani stavovi, dogmatska mišljenja ili preuranjenim idejama. Nije mudro na službenim sastancima istrčavati s novim idejama. Nijemci su rigidni i formalni. Nedostaje im ležernost, neposrednost, snalažljivost i smisao za stvaranje atmosfere“ (Vujić i sur., 2012: 248).

U **Rusiji** njihov narod smatra se jednim od najprofesionalnijih poslovnih ljudi na svijetu. Važna im je profesionalnost u pregovorima i poslovanju, kako u dogovorima tako i u poslovnoj komunikaciji.⁵⁹ Poslovne odluke donose emocionalno kako bi na taj način pokazali svoje strastveno opredjeljenje i sigurnost za njih. Rusima su od zanjaja međusobne simpatije prema vama kao poslovnom partneru (Vujić i sur., 2012). Ključna odrednica uspješnih pregovora je strpljenje. Poslovanje u Rusiji zahtijeva visoku razinu pripremljenosti i strpljenja te može se definirati kao strog i profesionalan proces poslovanja. Rusija spada u zemlje svijeta jedne od najbrže rastućih ekonomija i ulazak na rusko tržište označava veliki pothvat.⁶⁰

Kina je zemlja koja se smatra jednom od najstarijih civilizacija na svijetu. To je zemlja s bogatom povijesti i tradicijom te s najvećom populacijom na svijetu. Kineska poslovna komunikacija povezana je za konzervativnu i tradicionalnu kinesku kulturu.⁶¹ Kinezi ne podnose izmjene ugovora s vaše strane, smatraju kada s njima jednom potpišete ugovor da je to definitivno završenim. Kultura Kine, pogotovo poslovna, razlikuje se od europske poslovne kulture. Poslovni razgovori u Kini se vode s blagim i strpljivim, ali i pametnim i lukavim poslovnim ljudima zahtijeva savršenu pripremu te vrhunsku koncentraciju i oprez. Kompanije u Kini ulažu mnogo truda i vremena u ostvarivanju jakih veza sa svojim dobavljačima, bankama, tijelima vlasti, i tako dalje. Ponos i čast u Kini su iznimno važni jer o njima ovisi i poslovni imidž pojedinca i kompanije. Kinezi su poznati kao teški pregovarači (Vujić i sur., 2012).

U **Hrvatskoj** cijeni i poštuje se tradicija i običaji, ali se razlikuje od regije do regije. Ono što još karakterizira hrvate kao narod jest to da su opušten narod, vole zabavu i šalu, dobru gastronomiju, ali su isto tako jedan od naroda koji svakodnevno koristi psovke u gotovo svakom

⁵⁸ Poslovni forum, www.poslovniforum.hr/about/bon-ton.asp (05.06.2021).

⁵⁹ Poslovna kultura u svijetu, <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (05.06.2021).

⁶⁰ Poslovna kultura u svijetu, <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (05.06.2021).

⁶¹ Poslovna kultura u svijetu, <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (07.06.2021).

kontekstu.⁶² Hrvati su poznati po opuštenom stavu prema poslovanju, ali ipak održavaju visok prag profesionalnosti. Prijateljski su raspoloženi i veseli, ali im treba nekoliko posjeta sa svojim poslovnim partnerima da ih upoznaju prije nego što osjete ugodu u njihovoj nazočnosti. Budući da Hrvati vole dobro poznavati svoje poslovne partnere, moglo bi doći do miješanja posla sa zadovoljstvom, ali važno je ne prelaziti granice.⁶³ Hrvati su često izravni pa tako stidljive i osjećajne ljude doživljavaju ranjivima i slabima. Kontakt očima je bitan i smatra se znakom poštovanja. Vole zadirkivati druge, posebno strance, ali to ne znači da nemaju poštovanja prema poslovnim partnerima i isto tako očekuju da se ponašaju jednako prema njima.⁶⁴ Većina poslovnih ljudi u Hrvatskoj govore nekoliko jezika, a glavni poslovni jezici osim hrvatskog su engleski, njemački i talijanski. Kada dolaze poslovni partneri iz drugih kultura preporučljivo je naučiti nekoliko fraza pozdrava na hrvatskom jeziku, što će poslovni partneri iz Hrvatske vrlo cijiniti. Hrvati preferiraju komunikaciju licem u lice, jer ona omogućuje priliku da pogledaju u oči svog poslovnog partnera i procijene njihovu predanost projektu ili suradnji.⁶⁵

U nastavku u tablici 6. bit će prikazane specifičnosti koje se odnose na interkulturalne aspekte u poslovanju promatranih zemalja. Gdje će + (plus) označavati specifičnosti koje su važne za zemlju i – (minus) će označavati specifičnosti koje nisu toliko važne za zemlju.

⁶² Dnevnik.hr, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/25-cudnih-stvari-koje-rade-samo-hrvati---595752.html> (08.06.2021).

⁶³ Business culture in croatia, <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-in-croatia/> (08.06.2021)

⁶⁴ Country Croatia, <https://www.communicaid.com/country/croatia/> (08.06.2021).

⁶⁵ Business etiquette in Croatia, <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-incroatia/business-etiquette-in-croatia/> (08.06.2021).

Tablica 6. Specifičnosti interkulturalnih aspekata promatranih zemalja

	Obiteljske veze	Poštivanje propisa	Titula	Sindikalne organizacije	Strogost i formalnost	Strpljivost i profesionalnost
Italija	+	-	-	+	-	+
Njemačka	-	+	+	+	+	-
Rusija	-	+	+	-	+	+
Kina	-	+	+	-	-	+
Hrvatska	+	+	-	-	-	+

Izvor: izrada autora⁶⁶

U tablici 6. vidi se kako gotova svaka zemlja poštuje propise prilikom poslovanja, osim Italije za nju nisu toliko važni propisi i dogovori, njima je bitnija rodbinska veza. Njemačka je zemlja koja u poslovnom svijetu želi da se odluke donose brzo i temeljito te da budu profesionalne, privatni život odvajaju od poslovnog. Rusija se smatra najprofesionalnijom poslovnom zemljom bitno im je poštivanje zakona, ali također pri donošenju odluka su spori iz razloga što razmatraju sve činjenice te kako bi donijeli što profesionalniju i bolju odluku. Kina je zemlja koja spada u vodeća ekonomija svijeta, također odluke donose sporo i temeljito. Hrvatska je zemlja koja kao i Italija drži do rodbinskih veza, ali važno im je poštivanje propisa i zakona prilikom poslovanja, također, spori su pri donošenju odluka.

4.1. Interkulturalna komunikacija

„Interkulturalizam je politika uzajamnog razumijevanja, prihvaćanja, poznavanja, međuovisnosti i ravnopravne razmjene različitih kultura, jezika i tradicija, nastao je kao svojevrsna kritika multikulturalizma. Interkulturalni pristup nastoji prevladati kulturni relativizam koji se ogleda u procesu kulturne sinteze i stvaranje novih kulturnih koncepata, vrijednosti i formi“ (Dragojević, 1999: 82). Interkulturalizam⁶⁷ se javlja usporedno s

⁶⁶ Prilagođeno prema: Vujić i sur., 2012.; www.poslovniforum.hr/about/bon-ton.asp (05.06.2021.); <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (05.06.2021.); <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (07.06.2021.); <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/25-cudnih-stvari-koje-rade-samo-hrvati---595752.html> (08.06.2021.); <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-in-croatia/> (08.06.2021.); <https://www.communicaid.com/country/croatia/> (08.06.2021.); <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-in-croatia/business-etiquette-in-croatia/> (08.06.2021).

⁶⁷ Interkulturalizam kao pojava javlja se 1975. godine kada ga radna skupina Odbora za kulturu Vijeća Europe predlaže kao pristup obrazovanju migranata koji omogućuju rješenje problema u kojem se našla većina zemalja imigracije. U to vrijeme u Italiji M. Callari Gali objavljuje jedna od prvih radova na temu interkulturalizma. U Francuskoj, početkom srpnja 1978. godine, Ministarstvo nacionalnog obrazovanja uvodi pojam „Pedagogije.

integracijskim procesom europskih dinamiziranjem tijekom druge polovice sedamdesetih i osamdesetih godina kada se intenzivno raspravljalo o kulturnim identitetima u Europi s obzirom na sve dublje, jače i opsežnije europske integracijske procese. Interkulturalizam je pokušaj uravnoteženje razlika među ljudima, etničkim, nacionalnim, kulturnim i vjerskim zajednicama, kao poticaj dijaloga, snošljivosti i društvenoj pravednosti (Piršl i sur., 2016).

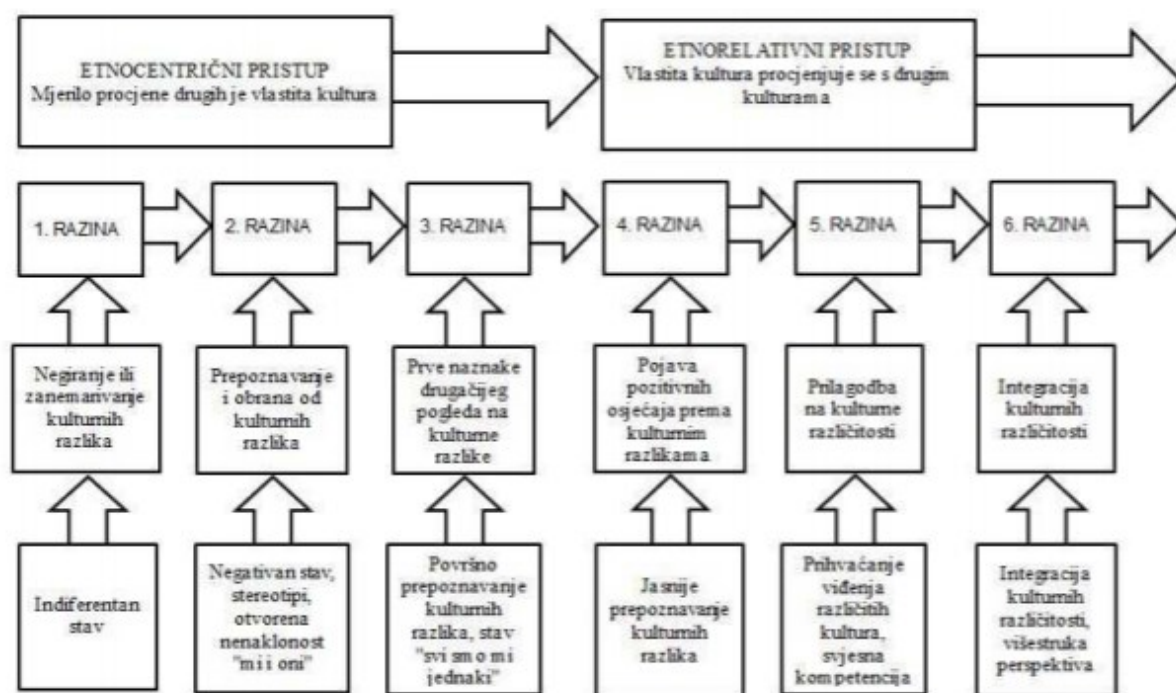
Komunikacija i kultura zapravo su nerazvojne, jer način na koji komuniciramo, verbalna, ali i neverbalna komunikacija pod utjecajem su naše kulture. Proces komunikacije opisuje se kao složeni proces, a kad se dodaju i različiti jezici, vrijednosti, običaji dolazi do interkulturalne komunikacije koja u tom smislu uključuje i donosi nove izazove, nova znanja, vještine i stavove potrebne za uspješnost komunikacije. Interkulturalna komunikacija označava odnos komuniciranja osoba različitih etničkih skupina, komunikaciju kao interakciju kulturnih vrijednosti proizašla za potrebe za povezivanjem s drugim osobama iz različitih kultura. Interkulturalna komunikacija u svoju komunikaciji uključuje ljude čije su kulturne percepcije i stavovi dovoljno različiti da se razlikuje komunikacijski čin (Bovee i Courtland, 2012). Interkulturalna komunikacija značajna je zbog povezivanja i otvorenosti društva, zatim poticanja demokracije, promicanja temeljnih ljudskih prava te jačanja uloge civilnog društva (Bedeković, 2010). Interkulturalna komunikacija označava komunikaciju između govornika različitih jezika. Da bi komunikacija između njima bila ostvarena i uspješna, potrebno je poznavati verbalni i neverbalni način koji određena zajednica koristi, kako bi se u cijelosti shvatila poruka sugovornika različite kulture (Piršl, 2005).

4.2. Interkulturalna kompetentnost i osjetljivost

„Interkulturalno podučavanje jezika potvrđuje već poznatu činjenicu da su jezik i kultura međusobno isprepleteni. Govoreći o kulturi i interkulturalizmu, neminovno se susrećemo i s pojmom interkulturalne kompetencije“ (Piršl, 2005:66). Interkulturalna kompetencija je interkulturalna osjetljivost koja ima vještinu prepoznavanja i otkrivanja djelovanja raznovrsnih pogleda na svijet koji stvaraju priliku za zazivanje i prihvaćanje različitih etničkih obilježja naroda i njihove kulture (Bedeković, 2010). Interkulturalna osjetljivost ne ubraja se u urođene ljudske osobine, već se stječe uoči cijeloga života. Spada među najpoznatije mjere instrumenata koji pomažu u mjerenju interkulturalna osjetljivost ubrajaju se Skala interkulturalne osjetljivosti i Bennettov Razvojni model interkulturalne osjetljivosti (Piršl, 2007). Od 24 tvrdnje zasniva se skala interkulturalne osjetljivosti, na temelju osobe koje su ispitane procjenjuje se prema svome vlastitom znanju na skali Lickertova od pet stupnjeva. Mjerni

instrument razdijeljen je u pet kategorija koje su zadužene za mjerenje: poštivanje kulturnih razlika, pažljivost/pristojnost u interkulturalnim odnosima, angažman u interkulturalnim odnosima, samosvjesnost u interkulturalnim odnosima i uživanje u interkulturalnim odnosima. Bennettov razvojni model interkulturalne osjetljivosti (DMIS), model se sastoji od šest razina kojima je svrha obrazložiti na koji način osobe oblikuju osobni pogled prema različitim kulturama koji postepeno kako vrijeme prolazi nastaje sve više efikasniji. DMIS model sastoji se od dva pristupa, etnocentričnog i etnorelativnog pristupa, koja su dva osnovna čimbenika na svijetu, premda šest raspodijeljenih razina čini kontinuum na kome svaka druga koncentracija stvara veću osjetljivosti prema drugim različitim kulturama (Bedeković, 2010). U nastavku rada na slici 10. vidjeti ćemo raspodjelu „Bennettov razvojni model interkulturalne osjetljivosti“.

Slika 10. Bennettov razvojni model interkulturalne osjetljivosti

Izvor: Bedeković, V. (2010): Interkulturalni aspekti menadžmenta, Virovitica: VSMTI, str. 139.

Interkulturalna kompetencija pojedinca dovodi do u vezu s nužnim znanjem, sposobnostima i vještinama u ponašanju i radu u doticaju s drugima i drugačijima. Može se reći kako su samo još više povećala mimoloženja zbog jedinstvenog određivanja pojma interkulturalne kompetencije i njezinih dimenzija koje je određuju, stoga dogovor o tome što je zapravo interkulturalna kompetencija nije postignuta. Interkulturalnu kompetenciju može se odrediti kao skup potrebnih sposobnosti za učinkovito funkcioniranje u komunikaciji s

pripadnicima različitih jezičnih i kulturnih obilježja (Piršl i sur., 2016). Za ostvarivanje učinkovito uspješne kompetencije u interkulturalne komunikacije u različitim kulturama potrebno je poznavati odgovarajuće vještine, znanja i stavove te obuhvaća učinkovitost uspostavljanja kvalitetnog dijaloga između vlastite i strane kulture, zatim sposobnost prepoznavanja i uporabe raznih strategija za stvaranje kontakata s osobama iz drugih kultura i podražaj kulturalne osjetljivost. Potrebno poznavanje odnosi se na znanje poznavanja jezika različite kulture, zatim njezine tradicije, društva i njezine kulture, vrijednosti i običaja te potrebno je poznavati njezina socijalna obilježja. Vještina označava interpretaciju tumačenja neke ideje, podataka, teksta, načela i slikovog predloška ili događaja druge kulture i njihovo analiziranje s vlastitom kulturom, vještine povezivanja, otkrivanja i interakcije, odnosno sposobnost usvajanja novih znanja o drugim kulturama i učinkoviti djelovanje unutar njih, kao i kritičku svijest o kulturalnim razlikama. Stavovi uključuje radoznalost, otvorenost i spremnost za usvajanje različitih kultura bez stereotipa (Samovar, i sur., 2013).

4.3. Interkulturalni konflikti Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske

Susreti koji se zbivaju između članova različitih kultura može se reći da se u današnje vrijeme događaju svakodnevno, u raznim komunikacijskim oblicima i na taj način stvaraju temelje suvremenog života. Demografsku strukturu većine država promijenile su masovne migracije, šireći izraz nacionalnog identiteta te nuđenje prostora novim, interkulturalnim identitetima (Bedeković, 2011). Konflikt je utvrđen kao sukob grupa, dvije ili više osoba, i zbog raznovrsnih namjera, interesa ili ciljeva. Uzrok konflikta najčešće budu zategnuti komunikacijski odnosi te emocionalne razmjene. Uzrok konflikta na emocionalnoj bazi obuhvaća osjećaj agresivnost i ljutnje prema sugovorniku različitog mišljenja i interesa, a motivirani su osjećajem napadnutosti ili frustracije. Konflikti u privatnom životu i poslovanju, dešavaju se redovito te ne mogu se spriječiti. Potpuna sukladnost između ljudi ne postoji, no bitno je ustanoviti nastanak i posljedice konflikata te sam načine njihova rješavanja. Konflikti u poslovanju i osobnom životu, unutar istih i različitih kultura mogu biti destruktivni i neproduktivni. Svaki pripadnik etničke pripadnosti ima svoja vlastita pogleda, viđenja i vrijednosti na svijet i ostale etničke pripadnosti te analiziraju povezujući sa vlastitom te zbog toga se događa stereotipa i dolazi do frustracija, odnosno moguća je pojava i drugih interkulturalnih barijera i sukoba.⁶⁸

⁶⁸ Europska komisija, <https://epale.ec.europa.eu/hr/blog/interkulturalno-obrazovanje> (05.06.2021).

Za **Italiju** možemo reći da je odlikuje spoj lojalnosti i interesa. U tom spoju često dominira suprotstavljanje interesnih grupa. Vlast shvaćaju kao skup različitih lobija, koji rade svatko za sebe. Političke stranke u Italiji imaju veliku snagu i značaj na društveni i gospodarski život.⁶⁹ U Italiji izbjegavajte razgovor o korupciji i mafiji, a razgovor o nogometu je dobrodošao (Vujić i sur., 2012). U Italiji do interkulturalnog konflikta došlo je zbog brzog porasta stope imigracije, Italija se suočila s novim oblicima kulturnih sukoba. Kulturni sukobi rezultirali su kulturnim prijestupima, to su djela koja su počinili i promovirali ljudi koji pripadaju manjinskoj kulturi, a koji većinski pravni sustav smatra prekršajima. Uz definiranje kulturnih prijestupa i predstavljanje obrane koja se izlaže kada se sudi o kulturnim prijestupima, ovaj rad ističe prednosti, nedostatke i potencijalne zamke razmatranja kulture prema talijanskom zakonu. Na kraju su predstavljeni prijedlozi za poboljšanje pravnih razmatranja kulturne raznolikosti u Italiji. Stoga, donešen je zakon kojim se oslobađaju počinitelji lakših kulturnih prijestupa.⁷⁰

Njemačka je zemlja s visokom razinom decentralizacije. Veliku političku i ekonomsku nezavisnost imaju pokrajine. Tvrdnja koja glasi da dovodi do interkulturalnog sukoba, odnosno konflikta je ta da polovica Nijemaca, odnosno 52 % htjela bi da se imigranti prilagode glavnom društvu. Jedna trećina, točnije 36 % više bi voljela spajanje kultura, ali među mlađim naraštajima to je čak i većinsko mišljenje. Kao rezultat imigracije, ljudi s različitim kulturama i tradicijama i većom vjerskom raznolikošću sada žive zajedno. I otprilike svaki deseti (11 %) podržava ideju da ljudi trebaju održavati vlastitu kulturu. Stoga, suvremena politika raznolikosti ima zadatak dovesti građane u dijalog preko etničkih, kulturnih i vjerskih granica. To zahtijeva institucije koje djeluju kao posrednici, pružajući podršku ljudima dok međusobno izražavaju svoje interese i iz njih razvijaju zajedničko opredjeljenje. Također je važno izgraditi vještine suočavanja s raznolikošću već od ranog početka, u centrima za ranu djecu i u školama. Potreban je dijalog kroz cijelo društvo, zasnovan na našim temeljnim pravima i demokratskoj kulturi rasprave, u kojem možemo pregovarati o novoj samosvijesti o Njemačkoj kao zemlji imigracije, kako ne bi dolazilo do interkulturalnog konflikta.⁷¹ Rasprave o sukobima između Ukrajine i **Rusije**, su vrlo poznate. Sukobi su usredotočeni na status ruskog jezika, neplaćeni računi za energiju i plinovode, povlačenje Crnomorske flote, ruska invazija na Gruziju, podrška krimskom separatizmu i budućnost Članstvo u NATO-u. Zatim, ukrajinsko-ruski kulturni rat koji je ogorčen kao i bilo koji drugi aspekt lošeg stanja bilateralnih odnosa između Ukrajine i

⁶⁹ Poslovni forum, <http://www.poslovniforum.hr/about/bon-ton.asp> (05.06.2021).

⁷⁰ Lifescience Global, <https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/ijcs/article/view/3179> (05.06.2021).

⁷¹ Bertelsmann, <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/religion-monitor/projektnachrichten/how-do-germans-deal-with-cultural-diversity/> (05.06.2021).

Rusije. Iako su susjedne zemlje, još uvijek su u sukobu što dovodi do interkulturalnog konflikta i brojnih negativnih posljedica za građane tih kultura.⁷² Odnos **Kine** i SAD-a eskalirajući je zbog trgovinskog rata. Međutim, ekonomski sukob dviju zemalja ima kulturološki aspekt. Kineska kolektivistička kultura ističe timski rad, obiteljske i grupne ciljeve iznad individualnih potreba ili želja. Suprotno tome, SAD cijene pojedinačna postignuća. Za Amerikance su sloboda izbora, osobna autonomija i samoispunjenje znakovi neovisnosti. Kulturološke razlike utjecale su trgovinski rat između SAD-a i Kine koji je bio aktualan 2018. godine. Te razlike ne čine ni kulturu boljom ni lošijom, već samo drugačijom. SAD pokušava nametnuti svoje vrijednosti drugim zemljama, ne uzimajući u obzir druge kulture. Osim toga, SAD više brine o održavanju svoje hegemonije, nego o suradnji s drugim zemljama, spajanju snaga i jačanju. SAD treba raditi u suradnji s Kinom kao ravnopravni partneri. Amerikanci moraju učiti na svojim pogreškama kao što to čini Kina u posljednjih 100 godina.⁷³ U **Hrvatskoj** osjeti se interkulturalni konflikt zbog domovinski rat koji je dogodio 90-tih godina prošlog stoljeća, na prostorima bivše Jugoslavije te još uvijek se osjeti i traje između nekih zemalja, točnije između Hrvatske i Srbije. Najviše na političkoj sceni dolazi do sukoba, ali i stare rane u ljudima bude tužne uspomene koje su još uvijek svježije. Stoga, hrvati ne vole pričati o ratu, jedino ako sami započnu priču o ratu.⁷⁴ Preporuka je, da bi trebali zakopati sve ratne sjekire, kako bi u sadašnjoci živjeli u miru i skladu. Nisu svi ljudi isti tako da na osnovi jednog čovjeka, ne možemo procijeniti cijelu kulturu i osuđivati je. Stoga, potrebno je biti razuman i ostaviti to sve iza nas, to je sve dio prošlosti.

Tablica 7. Interkulturalni konflikti promatranih zemalja

	Porast imigracije	Sukob sa susjednim zemalja	Trgovinski rat
Italija	+		
Njemačka	+		
Rusija		+	
Kina			+
Hrvatska		+	

Izvor: izrada autora⁷⁵

⁷² The Jamestown, <https://jamestown.org/program/the-ukrainian-russian-cultural-conflict/> (07.06.2021).

⁷³ The Journal, <http://blogs.shu.edu/journalofdiplomacy/2018/06/the-u-s-china-relationship-a-clash-of-cultures/> (08.06.2021).

⁷⁴ Culture trip, <https://theculturetrip.com/europe/croatia/articles/things-you-should-know-about-croatian-culture/> (09.06.2021).

⁷⁵ Prilagođeno prema: <http://www.poslovniforum.hr/about/bon-ton.asp> (05.06.2021).; Vujić i sur., 2012.; <https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/ijcs/article/view/3179> (05.06.2021).;

Iz priloženog (Tablica 7.) se vidi kako u Italiji i Njemačkoj do interkulturalnog konflikta dolazi zbog porasta imigracija. Zemlje smatraju kako se osjećaju nesigurno pojavom sve veće broja imigranata, koji uz to donose brige i probleme za građane tih zemalja. Smatra, kako bi se trebale što više interkulturalno osvijestiti te im pružiti priliku za suživot s njim, naravno uz poštivanje svih pravila koje zemlja zahtjeva od imigranata. U Rusiji do interkulturalnog konflikta dolazi, zbog sukoba s Ukrajinom koji traje godinama. Njihov problem smatra, da bi se mogao riješiti boljom međugraničnom suradnjom te sklapanjem primirja. Kina vodi trgovinski rat s Amerikom, također svijetkom velesilom u ekonomiji. Smanjenje interkulturalnog konflikta, mogli bi riješiti na primjer sklapanjem raznih sporazuma, gdje bi zajedno kao zemlje surađivale. U Hrvatskoj do interkulturalnog konflikta dolazi zbog sukoba sa susjednim zemljama, točnije sa Srbijom. Smatram, da bi mogli riješiti konflikte između te dvije zemlje, kada bi prošlost ostavili iza sebe te fokusirali se na bolju političku suradnju, te na taj način bi se okrenuli zajedničkom razvoju i napretku zemalja.

<https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/religion-monitor/projektnachrichten/how-do-germans-deal-with-cultural-diversity/> (05.06.2021).; <https://jamestown.org/program/the-ukrainian-russian-cultural-conflict/> (07.06.2021).; <http://blogs.shu.edu/journalofdiplomacy/2018/06/the-u-s-china-relationship-a-clash-of-cultures/> (08.06.2021).; <https://theculturetrip.com/europe/croatia/articles/things-you-should-know-about-croatian-culture/> (09.06.2021).

5. ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE COVIDOM 19 U INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVRTOM NA EKONOMSKE I GOSPODARSKE ČIMBENIKE

Prva pojava virusa SARS-CoV-2, odnosno virusom Covid 19 pojavila se krajem 2019. godine u Kini. Godine 2020. prošrio se po cijelome svijetu te nastaje nova pandemija, koja je prouzročila implikacije na globalnoj ekonomiji i gospodarstvu, stagnaciju tržišta, rast stope nezaposlenosti, pad turističke potražnje i sl.. Tom pojavom i utjecajem korone koja je uzrokovala krizu mnoge države usvojile su neki oblik smanjivanja kretanja stanovništva, ali pandemija se nastavlja širiti svijetom. Danas još uvijek postoji nesigurnost i rizik vezan za nastavak funkcioniranja gospodarstva i društva u cjelini zbog nastavka širenja virusa Covid 19, u svim ekonomskim i gospodarstvenim sektorima. Stoga se istraživanjem istražio i utvrdio na koji način i koliko je globalna pandemija utjecala, i još uvijek utječe na različite ekonomske i gospodarske sektore koji su važni za funkcioniranje društva, za promet, turizam i kultura. Kroz istraženu literaturu prikazano je koliko je pandemija Covid 19 utjecala na gospodarstvo i ekonomiju Italije, Njemačke, Rusije, Kine i Hrvatske.

5.1. Ciljevi i svrha istraživanja

Osnovna svrha rada odnosi se na istraživanje kako je kriza uzrokovana Covidom 19 utjecala na ekonomiku i poslovanje u interkulturalnom okruženju. Pored navedenoga, cilj rada je istražiti ekonomske i gospodarske čimbenike te kako je kriza uzrokovana Covidom 19 utjecala na vanjskotrgovinsku razmijenu određenih zemalja. Dobiveni rezultati poslužiti će isticanju mogućih rješenja problema određenih zemalja. U radu se prikazuje uzrok nastanka pandemijske krize. Zatim, objašnjeni su interkulturalni aspekti određenih zemalja. Detaljnom analizom teorijskog okvira ekonomskih i gospodarskih čimbenika cilj rada bio je doprinijeti povećanju svijesti o kretanjima gospodarstva i interkulturalnih odnosa zemalja pod utjecajem krize uzrokovane virusom Covidom 19. Cilj je uvidjeti mogućnost da se iz svakoga problema izvuče nešto korisno te da se nauče nositi s određenim teretom i brigama koje kriza uzrokovana virusom Covid 19 donosi.

5.2. Primjenjene metode i postupak istraživanja

Empirijski dio rada proveden je korištenjem različitih metoda, poput metode analize, metoda klasifikacije, metoda analize sadržaja i metoda deskripcije koje su pomogle pri analizi i interpretaciji odnosa i utjecaja krize na promatrane zemlje kao što su Italija, Njemačka, Rusija, Kina i Hrvatska. Gospodarski razvitak svake zemlje odnosi se na rast dobra i blagodati u društvu. Neki od ciljeva su rast proizvodnosti, rast životnog standarda, zatim bolja socijalna i zdravstvena skrb, visoka zaposlenost te veći izvoz i konkurentnost ekonomije, ali pojava krize uzrokovane Covidom 19, utjecala je na mnoge aspekte gospodarskog i ekonomskog djelovanja. Stoga se ovim istraživanjem želi doći do što više informacija koje će prikazati koliko je virus korone u cjelosti utjecao na poslovanje određenih zemalja. Promatrana literarna građa omogućila je donošenje konkretnih zaključaka i prijedloga za poboljšanje mogućih rješenja krizne situacije te opet vratiti promatrane zemlje u ekonomsku stabilnost.

5.3. Interpretacija rezultata

Ako promatramo po ekonomskoj snazi gospodarstvo **Italije**, četvrto je gospodarstvo Europske unije, nakon Njemačke, Ujedinjenoga Kraljevstva i Francuske. Italija među četiri najveća gospodarstva EU. Italija je u veljače 2020. godine, bila prva europska zemlja koja je teško pogođena pandemijom virusom Covid 19 te tu dolazi do promjena koje su utjecale na BNP, BDP te vanjskotrgovinsku razmjenu. Gospodarstvo je pretrpjelo masovni šok kao rezultat zaključavanja većine gospodarske aktivnosti zemlje. Buto nacionalni proizvod (BNP) u Italiji u prosincu 2020. iznosio je 2.167.459 milijardi USD. Te bilježi porast u odnosu na prethodni broj od 1.997,845 milijardi USD u mjesecu rujnu 2020. godine. Gospodarstvo Italije spada na osmo mjesto po veličini nominalnog BDP-a u svijetu, a 13. po veličini BDP-om. Prema dostupnim informacijama vidljivo je da u 2019. godini saldo opće države u Italiji dosegnuo 1,6 % BDP-a, dok je bruto dug opće države iznosio 134,8 % BDP-a. Prema Programu stabilnosti za 2020. Italija u 2020. godini planira se deficit od 10,4 % BDP-a i dug od 155,7 % BDP-a. U razmatranje svih čimbenika vezanih za BDP komisija Italije uzela je u obzir sve vjerodostojne faktore i snažan gospodarski udar zbog krize uzrokovane virusom Covid 19. Talijanski izvoz pao za 17,8%, a uvoz slijedi sličan trend od -19%. Predviđaju da će se oba pokazatelja oporaviti tijekom 2021. godine. Italija poduzima sve mjere oporavka od krizne situacije koju je uzrokovao Covid 19, koji su već vidljivi. Razvoj ekonomskih i gospodarskih čimbenika **Njemačke** može se opisati tako da je to zemlja treće po redu s najvećim

gospodarstvom svijeta, odmah iza Sjedinjenih Država i Japana i jedna je od najrazvijenijih zemalja Europe i svijeta. Vodeći je izvoznik u svijetu. Njemački BNP mjesecu u prosincu 2020. godine iznosio je 1.072.746 milijardi USD. Te bilježe porast u odnosu na prethodni broj od 1.014.090 milijardi USD za rujan 2020. godine. Njemačka spada među pet vodećih zemalja na ljestvici svjetskog BDP-a. Njemački je bruto domaći proizvod u 2020. godini iznosio je 3.332,23 milijarde eura. Također, Njemačka spada među 20 zemalja s najvećim bruto domaćim proizvodom po stanovniku i jedan je od vodećih izvoznika i uvoznika. Nijemci predstavljaju niski njemački državni dug u iznosi oko 60% BDP-a i neprestano se smanjuje. Istraživanje je pokazalo kako pandemija uzrokovana virusom Covid 19 ne bi trebala previše utjecati na njihovo gospodarstvo. Njemačka bliježi nominalnu procjenu BDP za razdoblje 2021. godinu od porasta za 4,31 bilijuna dolara. Njemačka je treći najveći uvoznik i izvoznik na svijetu. Pojavom Covid 19 virusa, javlja se i kriza koja je utjecala na vanjskotrgovinsku razmjenu. Njemački je izvoz u 2020. godini pao je za 12% na godišnjoj razini, a uvoz je slijedio sličan trend od -8,4%. Očekuje poboljšanje u 2021. godine na + 9%, odnosno + 7,7%. kako što se iz priloženog vidi Njemačka „čvrsta“ zemlja, dobrog gospodarstva te virus Covid 19 ne bih trebala pretjerano utjecati na daljnji napredak zemlje. **Rusija** spada u svjetskog vodećeg izvoznika prirodnog plina te drugi najveći proizvođač nafte u svijetu nakon Saudijske Arabije. Bruto nacionalni proizvod Rusije u mjesecu prosincu 2019. iznosio je 1.646,356 milijardi USD. Podatke za BNP za razdoblje 2020. i 2021. godinu još uvijek nisu dostupni, ali prema ostalima dostupnim podacima, može se procijeniti kako je pandemija negativno utjecala i na BNP Rusije. BDP u Rusiji vrijedio je 1699,90 milijardi američkih dolara u 2019. godini, prema službenim podacima Svjetske banke. BDP Rusije u 2020. godine smanjio se za 3,0% u usporedbi s kontrakcijama od 3,8% u svjetskom gospodarstvu i 5,4% u naprednim gospodarstvima. Ruski rast BDP-a predviđa se na 3,2% u 2021. godini, nakon čega slijede predviđanje rasta za 3,2% i 2,3% u 2022. i 2023. godini, prema najnovijem ekonomskom izvještaju. Prema istraživanju, globalni ekonomski oporavak uzrokovat će više cijene nafte te meki domaći monetarni uvjeti u 2021. godine podržati će oporavak vođen potrošnjom kućanstava i javnim ulaganjima. U prvom kvartalu 2018. godine BDP u **Kini** povećao se stopom od 6,8 % dok se u drugom kvartalu povećao za 6,7 %. U kolovozu 2018. godine dodana vrijednost industrijske proizvodnje narasla je za 6,1 %. Maloprodaja u istom razdoblju narasla je za 9,3 %. Inflacija je u kolovozu 2018. godine iznosila je stabilnih 2,3 %. NR Kina smatra se jednom od najbrže rastućom zemljom na svijetu u pogledu gospodarskog razvoja. Spada u drugu po veličini gospodarstvo na svijetu, iza SAD-a te ispred Japana. Bruto nacionalni proizvod Kine u mjesec prosinac 2020. godini iznosio je 14.625.571 milijardi USD. Te bilježi

porast u odnosu na prethodni broj od 14.248,939 milijardi USD za razdoblje prosinac 2019. godine. Bilježi se da su podaci dosegнули najvišu razinu od 14.625.571 milijardi USD u 2020. godini i rekordno nisku razinu od 43.521 milijarde USD u 1957. godini. Prema navedenim podacima vidimo da je Kina jedina od odabranih zemalja, koja je profitirala, odnosno u 2020. godini ostvarila rast BNP-a. Kina za razdoblje 2019. godine bilježi BDP u iznosu 14,34 bilijuna USD. U prvom tromjesečju 2020. godine kinesko se gospodarstvo smanjilo za 6,8% zbog utjecaj pandemije virusa Covid 19. Iako katastrofalnom početku godine, Kina je bila jedina velika ekonomija koja je zabilježila rast u 2020. godine, iako najslabija u posljednjih nekoliko desetljeća, s 2,3%. Kina je koronu stavila pod kontrolu te gospodarski rast se brzo oporavio. Prema projekciji do kraja 2021. godine očekuje se da će BDP Kine porasti za 8,6 %. Gospodarstvo Kine u prvom kvartalu 2021. naraslo je za rekordnih 18,3% u odnosu na isto tromjesečje prošle godine. Kina spada u jedino gospodarstvo s pozitivnim rastom trgovine u 2020. godini za razdoblje koje je pogođeno pandemijom Covid 19 virusa, bilježi rast izvoz za 3,6%, ali uvoz je pao za 0,7%. **Hrvatsko** gospodarstvo proizvodne djelatnosti predstavljaju oko dvije trećine bruto domaćega proizvoda (BDP), a udio je poljoprivrede manji od 4%. Hrvatsko gospodarstvo po svojoj je strukturi slično gospodarstvima drugih zemalja pripadnica Europske unije. BNP Hrvatske u prosincu 2019. godine iznosio je 59.830 milijardi USD. Te bilježi smanjenje u odnosu na prethodni broj od 60.478 milijardi USD za prosinac 2018. Iz priloženog vidimo kako Hrvatska bilježi najmanji bruto nacionalni proizvod, u odnosu na ostale prikazane zemlje. U 2019. godini BDP Republike Hrvatske iznosio je 60,75 milijardi USD. Veliko oslanjanje na turizam Hrvatsku čini vrlo ranjivom na nepovoljne vanjske šokove poput trenutne pandemije uzrokovane Covid 19 virusom. Hrvatska najvažnija gospodarska grana je turizam, s gotovo 20 milijuna stranih turističkih dolazaka i 20% udjela u BDP-u. Stoga, pojava korone uzrokovala je velike probleme za Hrvatsku. Smanjenje BDP-a u Hrvatskoj 2020. godine, s 8,4%, bilo je jedno od najvećih u Europskoj uniji te i u regiji Srednje Azije. Stoga, fokusirat će se na financiranje EU-a iz različitih izvora usmjerenih na ponovno pokretanje gospodarstva i prevladavanje kriza trebalo bi imati ključnu ulogu u potpori gospodarskom oporavku zemlje. Prema zadnji podacima ukupan izvoz Republike Hrvatske od siječnja do ožujka 2020. godine, iznosio je 27,2 milijarde kuna. Istodobno je uvoz iznosio 45,1 milijardu kuna, a vanjskotrgovinski deficit iznosio je 17,7 milijardi kuna. U razdoblju od siječnja do ožujka 2020. godine pokrivenost uvoza, izvozom bila je 60,4%. Prema prvim rezultatima, u razdoblju od siječnja do travnja 2020. godine ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 34,3 milijarde kuna, dok je ukupan uvoz iznosio 56 milijardi kuna. Vanjskotrgovinski deficit iznosio je 21,7

milijardi kuna. Stoga, dobivenim rezultatima istraživanja došli smo do zaključka kako je virus Covid 19 utjecao i na Hrvatsku vanjskotrgovinsku razmjenu.

Do kraja 2021. godine očekuje se rast svjetskog BDP-a od 4,4%, ali globalni prihod do kraja 2022. godine i dalje će biti oko 3 bilijuna USD, manji nego što se očekivalo prije nego što je pogodila kriza. Također, još jedna pozitivna stvar virusa Covid 19 je ta da je jednim je zamahom katapultirala milijune ljudi u svijetu u novo radno okruženje. Radi se o radu od kuće ili trenutna moderna riječ „kućni ured“. Preko noći je kućni ured postao univerzalna stvarnost, ne samo za tvrtke, već i za državne službenike. Pandemija u stvarnom svijetu napokon je omogućila proboj digitaliziranog svijeta rada. Digitalizacija će se više nego ikad gledati kao prednost. Mogućnost za rješavanje krizne situacije uzrokovane virusom Covid 19, moguće je riješiti, odnosno umanjiti njezin negativan utjecaj, formiranjem kriznog tima, biti okruženi pravim ljudim sposobnima za napredak i razvoj. Kao što je do sada svaka zemlja imala krizni stožer, koji je vodio svu kontrolu, što se tiče krizne situacije uzrokovane virusom korone u zemlji te obaviještavao javnost o trenutnom stanju u kojem se zemlja nalazi. Redovito kontroliranje financija i poslovanja, komuniciranje s medijima, ali isto tako i sa samim zaposlenicima unutar organizacija, vrlo je važno informirati javnost o stanju države, ali i o stanju organizacija unutar određenih država. Kvalitetnim planom za razvoj i napredak zemlje izvući će se iz krize te gospodarski i ekonomski čimbenici vraćati će se ka normali.

Specifičnosti interkulturalnih aspekata koje su važne za interkulturalno poslovanje prikazuju kako gotova svaka zemlja poštuje propise prilikom poslovanja, osim Italije za nju nisu toliko važni propisi i dogovori, njima je bitnija rodbinska veza. Njemačka i Rusija se smatraju najprofesionalnim zemaljama za poslovanje gdje su odluke temeljite i profesionalne, također privatan život odvajaju od poslovnog. Kina je zemlja koja spada u vodeća ekonomija svijeta, odluke donose sporo i temeljito. Hrvatska je zemlja koja kao i Italija drži do rodbinskih veza, ali važno je poštivanje propisa i zakona prilikom poslovanja, također, spori su pri donošenju odluka. Istraživanjem promatranih zemalja došlo se do zaključka, da do interkulturalnog konflikta u Italiji i Njemačkoj dolazi zbog porasta imigracija. Zemlje smatraju kako se osjećaju nesigurno pojavom sve veće broja imigranata, osjećaju strah za življenje u svojoj zemlji, koji uz to donose brige i probleme. Smatra, kako bi se trebale što više interkulturalno osvijestiti te im pružiti priliku za suživot s njim, naravno uz poštivanje svih pravila koje zemlja zahtjeva od imigranata. U Rusiji do sukoba, odnosno interkulturalnog konflikta dolazi, zbog sukoba s Ukrajinom. Smatram, kako bi problem mogli ublažiti boljom međugraničnom suradnjom te sklapanjem primirja. Kina jedina od promatranih zemalja koja vodi trgovinski rat s Amerikom, također svijetkom velesilom u ekonomiji. Vodeće su u svijete

te zbog toga dolazi do sukoba. Smanjenje interkulturalnog konflikta, mogli bi riješiti na primjer sklapanjem raznih sporazuma, gdje bi zajedno kao zemlje surađivale. U Hrvatskoj, također kao i u Rusiji do interkulturalnog konflikta dolazi zbog sukoba sa susjednim zemljama, točnije sa Srbijom. Smanjiti sukob da prošlost ostave iza sebe te fokusirati se na bolju političku suradnju te na taj način bi se okrenuli zajedničkom razvoju i napretku zemalja.

5.4. Ograničenja i preporuke za uspješnije upravljanje kriznom situacijom u interkulturalnom okruženju

Ograničenje istraživanja očituje se u nedostatku objavljenih informacija pojedinih zemalja za usporedbu i analizu. Za neke zemlje još uvijek nisu dostupni svi podaci koji prikazuju koliko je zapravo virus Covid 19 utjecao na ekonomske i gospodarske čimbenike promatranih zemalja. Razlog aktualnosti ove teme odnosi se na novitet u pojavljivanju i nedovoljna istraživanja o njoj. Nemogućnost usporedbe promatranih podataka sa povijesnim izvorima također je jedno od ograničenja što je s jedne strane i razumljivo, s obzirom da se svijet prvi put suočava s pandemijom ovih razmjera u ovom turbulentnom vremenu. Što se tiče preporuka za uspješno upravljanje kriznom situacijom koju je uzrokovao Covid 19 to su svakako praćenje koraka ovladavanja krize, preventivnog djelovanja i kontrole ključnih elemenata i aktivnosti poslovanja. Također, potrebno je biti proaktivan, što znači biti dobro pripremljen za krizu te znati kako utjecati na nju. Umjesto pasivnog čekanja razvoja situacije, proaktivno djelovanje može ublažiti posljedice krize. Proaktivno djelovanje predstavlja jedan od bitnih elementa učinkovitog kriznog menadžmenta. Osim toga, za učinkoviti krizni menadžment potrebno je pridržavati se nekoliko prihvaćenih principa koji pomažu upravljanja u kriznim situacijama. Kao što su: brzo i odlučno djelovanje, zatim suočavanje sa stvarnošću, zaštita ljudi kao apsolutni prioritet, prisutnost staloženog lidera na mjestu događaja te otvorena komunikacija (Kešetović i Korajlić 2008). Također, jedan od važnih suočavanja i rješavanja problema je međusobno pomaganje zemalja između sebe. Na taj način bi se još više interkulturalno povezali te postali svjesni problema i barijera koji postoje između samih zemalja. Lakše bi prebrodili probleme koje virus Covid 19 donosi. Na taj način će se omogućiti daljnje aktivnosti koje će doprinjeti poboljšanju budućih interkulturalnih odnosa i multikulturalnog okruženja u različitim kriznim situacijama.

6. ZAKLJUČAK

Kriza uzrokovana Covidom 19 došla je neočekivano, cjelokupno svjetsko gospodarstvo je narušeno, ali se narušenost znatno razlikuje od od zemlje do zemlje. Za svaku zemlju važno je bilo da zaštite radna mjesta i radnike. Stoga, mnoge zemlje unutar EU povukle su mjere subvencija koje donijela Europska središnja banka i Europska investicijska banka.

Problematika rada odnosi se na kriznu situaciju koju je virus Covid 19 donio za promatrane zemlje Italiju, Njemačku, Rusiju, Kinu i Hrvatsku. Povećanjem svijesti o nedostacima pri upravljanju kriznom situacijom s obzirom na ekonomske i gospodarske čimbenike te interkulturalna obilježja doprinosi se iznošenjem pojedinosti o svakoj zemlji. Zaključuje se kako zemlje poput Kine i Rusije svojim cjepivima omogućavaju brži oporavak stanovništva, ali i gospodarstva. Što se tiče ekonomske i gospodarske strane bitno je da uvedu inovacije usmjerene prema mjerama ekonomske i gospodarske politike i razvoj inovativnih načina rada te omogućavanje pomoći svim poduzećima i građanima kojima je to najpotrebnije. Neka poduzeća posluju s gubitcima a neka s profitom poput farmaceutskih organizacija koja su profitirala prodajom cjepiva tijekom krize uzrokovane virusom Covid 19. Za njih je ovo razdoblje naporno, ali gledano s ekonomske točke vrlo dobro.

U radu su navedene mnoge stavke za oporavak zemlje, koje bi prema prognozama istraživanja trebale osjetiti do kraja 2021. godine, od oporavka BNP-a, BDP-a pa sve do vanjskotrgovinske razmjene. Jedina zemlja koja je imala pozitivan rast BNP-a je Kina te ona je ostavila koronu iza sebe, ostale zemlje još uvijek se bore za oporavak svoga ekonomskog i gospodarskog stanja zemlje. Italija, Njemačka, Rusija, Kina i Hrvatska su zemlje koje su se kroz ovaj rad istraživale te na temelju toga došlo se do prethodno navedenih rezultata, gdje je vidljivo da su prve četiri zemlje puno razvijenije od Hrvatske, na njih pandemija nije toliko negativno utjecala. Stoga, navede mjere trebale bi vratiti proučene zemlje u normalu, za neke će to trajati kraće, a za neke duže. Prednosti su razvoj cjepiva te rast broja ljudi koji su se cjepili. Što većom procjepljenosti određene zemlje se mogu vratiti u normalnu te vratiti svoju ekonomsku stabilnost. Nedostatak se očituje u nedovoljnim financijskim sredstavima za oporavak zemalja te pridržavanju određenih normi i mjera za primanje financijskih potpora. Preporuke za što uspješnije upravljanje kriznom situacijom koju je uzrokovao virus korone je da što uspješnije ovladavaju kriznom situacijom, ako je moguće predvidjeti moguće krizne situacije te ne dopustiti im da kriza obuhvati cijelu zemlju ili organizaciju. Potrebno je biti proaktivan i uporan u rješavanju krize, što znači biti dobro pripremljen za krizu te znati kako utjecati na nju. Mnoge zemlje mogu doprinijeti rješavanju kriznih problema provedbom

različitih aktivnosti, između čega se razvija i njihov interkulturalni odnos. Na taj način bi se još više interkulturalno povezali, globalno se povezali te postali svijesni problema i barijera koji postoje između samih zemalja. Na taj način bi lakše i brže prebrodili probleme koje virus Covid 19 donosi, iz razloga što bi više sredstava međusobno imali dostupno, koji bi bilo od velike koristi u borbi protiv krize uzrokovane Covidom 19. Usporedbom interkulturalnih obilježja i gospodarskih čimbenika stvoriti će se dobar temelj za buduća istraživanja i usporedbe i definiranje odnosa između različitih pripadnika.

7. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Babić, A., Babić, M. (2000): Međunarodna ekonomija, Zagreb: Mate d.o.o.
2. Bedeković, V. (2010): Interkulturalni aspekti menadžmenta. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
3. Benjak, M., Požgaj-Hadžić, V. (2005): Bez predrasuda i stereotipa: interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu, Rijeka: Izdavački centar Rijeka
4. Bovee, Courtland L. (2012): Suvremena poslovno komunikacija, Zagreb: Mate
5. Dragojević, S. (1999): Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam, purikulturalizam: suprotna ili nadopunjujući koncept, Zagreb: Naklada Jesenski Turk
6. Edvinsson, L. (2003): Korporacijska longituda, Zagreb: Differo
7. Jurić, H. (2021): Pandemija kao simptom, Zagreb: DAF
8. Kešetović, Ž., Korajlić, N. (2008): Krizni menadžment, Travnik: Univerzitet, Pravni fakultet
9. Kovačević, B., Sabolović, D. (2002): Stanje i razvojne tendencije vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske, Zagreb: Ekonomija 2
10. Krueger, D. (2009): Makroekonomika, Pennsylvanija: Sveučilište u Pennsylvaniji
11. Lolić – Čipić, M. (2015): Međunarodna ekonomija, Split: Sveučilište u Splitu
12. Matić, B. (2004): Međunarodno poslovanje, Zagreb: Sinergija
13. Nordstrom, K., Ridderstrale, J. (2002): Funky Business: Kapital pleše samo s darovitima. Zagreb: Differo
14. Obadić A., Tica, J. (2016): Gospodarstvo Hrvatske, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
15. Piršil, E. (2005): Verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija, Rijeka: Izdavački centar Rijeka
16. Piršil, E., Benjak, M., Diković, M., Jelača, M., Matošević, A. (2016): Vodič za interkulturalno učenje. Zagreb: Naklada Ljevak
17. Piršil, E. (2007): Interkulturalna osjetljivost kao pedagoška kompetencija, Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo
18. Rouse, M. J., Rouse, S. (2005): Poslovne komunikacije, Zagreb: Masmedia

19. Samovar, Larry A., Porter Richard E., McDaniel Edwin R. (2013): *Komunikacija između kultura*, Zagreb: Naklada Slap
20. Sikavica P. (2011): *Organizacija*, Zagreb: Školska knjiga
21. Sundać, D., Škalamera-Alilović, D., Babić, M. (2016): *Poslovno okruženje i intelektualni kapital*, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
22. Šonje, V., Kotarski, K. (2020): *Korona ekonomika*, Zagreb: Arhivanalitika d.o.o.
23. Vujić, V., Ivaniš, M., Bojić, B. (2012): *Poslovna etika i multikulturalizam*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci
24. Zelenika, R. (2000): *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Rijeka: Ekonomski fakultet

Članci u časopisima:

1. Bedeković, V. (2011): *Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika*, Pedagogijska istraživanja, Vol. 8 No. 1, str. 139-149
2. Rogić Dumančić, L., Bogdan Ž., Raguž Krištić I. (2021): *Ekonomska politika Hrvatske u 2021. Hrvatska poslije pandemije; Utjecaj Covid 19 krize na Hrvatsko gospodarstvo* str. 121-164.
3. Ćosić, K., Fabac, R. (2001): *Ekonomski pregled; Gospodarski rast, tehnološki razvitak i suvremeno obrazovanje*, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, Vol. 52 No. 5-6, str. 516-544

Članci u zbornicima radova:

1. Čorak, S., Gjurašić, M. (2021): *COVID-19: Prijetnja i prilika za Hrvatski turizam, Utjecaj pandemije Covid 19 na kulturni turizam*, Izdavač Institut za turizam, Zagreb, str. 65-71

Internetski izvori:

1. BBC, <https://www.bbc.com/news/business-51706225> (29.05.2021).
2. Bertelsmann, <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/religion-monitor/projektnachrichten/how-do-germans-deal-with-cultural-diversity/> (05.06.2021).
3. Borgen Magazin, <https://www.borgenmagazine.com/covid-19-in-russia/> (30.05.2021).
4. Business etiquette in Croatia, <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-in-croatia/business-etiquette-in-croatia/> (08.06.2021).
5. Business culture in croatia, <https://businessculture.org/southern-europe/business-culture-in-croatia/> (08.06.2021).

6. CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/italy/gross-national-product> (20.05.2021).
7. CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/germany/gross-national-product> (20.05.2021).
8. CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/gross-national-product> (20.05.2021).
9. CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/croatia/gross-national-product> (20.05.2021).
10. Country Croatia, <https://www.communicaid.com/country/croatia/> (08.06.2021).
11. Culture trip, <https://theculturetrip.com/europe/croatia/articles/things-you-should-know-about-croatian-culture/> (09.06.2021).
12. Dnevnik.hr, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/25-cudnih-stvari-koje-rade-samo-hrvati---595752.html> (08.06.2021).
13. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-01_03_2020.htm (29.05.2021).
14. DW, <https://www.dw.com/en/german-economy-hit-harder-than-expected-by-covid-crisis/a-57650920> (29.05.2021).
15. European Commission, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/> (28.05.2021).
16. Europska komisija, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0535:FIN:HR:PDF> (21.05.2021).
17. Europska komisija, <https://epale.ec.europa.eu/hr/blog/interkulturalno-obrazovanje> (05.06.2021).
18. Europska Središnja banka, <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hr.html> (02.06.2021).
19. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/rusijahgkinteractivefin35c1b8ded81cbd.pdf> (25.04.2021).
20. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/kinahgkinteractivefin5c2dd85a7ad1e.pdf> (25.04.2021).
21. hrvatska.eu-zemlja i ljudi, <https://www.croatia.eu/index.php?view=category&lang=1&id=15> (25.04.2021).
22. Insee, <https://www.insee.fr/en/statistiques/5018508> (29.05.2021).

23. Lifescience Global,
<https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/ijcs/article/view/3179> (05.06.2021).
24. Macrotrends, <https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/gnp-gross-national-product> (20.05.2021).
25. Merck, <https://www.merckgroup.com/en/the-future-transformation/how-the-covid-19-crisis-changes-our-world.html> (02.06.2021). National Law Review,
<https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-italy> (29.05.2021).
26. National Law Review, <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-germany> (29.05.2021).
27. NCBI, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7974352/> (30.05.2021).
28. OECD, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-across-levels-of-government-d3e314e1/> (02.06.2021).
29. OEC, <https://oec.world/en/profile/country/hrv> (29.05.2021).
30. OEC, <https://oec.world/en/profile/country/rus> (30.06.2021).
31. Poslovni forum, www.poslovniforum.hr/about/bon-ton.asp (05.06.2021).
32. Poslovna kultura u svijetu, <http://prospera-viva.hr/zanimljivosti/poslovna-kultura-u-svijetu/> (05.06.2021).
33. Santandertrade, https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/italy/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Fitaly%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser (28.05.2021).
34. Santandertrade, <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/germany/foreign-trade-in-figures> (28.05.2021).
35. Santandertrade, <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/russia/foreign-trade-in-figures> (28.05.2021).
36. Santandertrade, https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Fchina%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser (29.05.2021).
37. Springer Link, <https://link.springer.com/article/10.1134/S1075700720060027> (02.06.2021).

38. Statista, <https://www.statista.com/statistics/295444/germany-gross-domestic-product/> (26.05.2021).
39. Statista, <https://www.statista.com/statistics/1112869/covid-19-impact-on-value-added-by-sector/> (30.05.2021).
40. Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/05/26/russia-s-economic-recovery-gathers-pace-says-new-world-bank-report> (26.05.2021).
41. Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview> (26.05.2021).
42. Svjetska banka, <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview> (26.05.2021).
43. Techminitor, <https://techmonitor.ai/leadership/strategy/how-digitisation-underpin-post-covid-19-recovery> (02.06.2021).
44. The Jamestown, <https://jamestown.org/program/the-ukrainian-russian-cultural-conflict/> (07.06.2021).
45. The Journal, <http://blogs.shu.edu/journalofdiplomacy/2018/06/the-u-s-china-relationship-a-clash-of-cultures/> (08.06.2021).
46. tportal.hr, <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/izvoz-u-2020-godini-pao-za-0-7-posto-a-uvoz-za-6-9-posto-20210625> (30.06.2021).
47. Treading economics, <https://tradingeconomics.com/china/gross-national-product> (20.05.2021).
48. Utjecaj gospodarstva Italije na gospodarstvo Hrvatske, <https://www.hgk.hr/documents/utjecaj-gospodarstva-italije-na-gospodarstvo-hrvatske5926d378c7c2c.pdf> (25.04.2021).
49. Venture X change, <https://www.venturexchange.hr/post/the-economic-impact-of-covid-19-in-croatia> (30.05.2021).
50. Wikipedia, <https://bs.wikipedia.org/wiki/Metodologija> (20.04.2021).
51. Wikipedia-Gospodarstvo Njemačke, https://hr.wikipedia.org/wiki/Gospodarstvo_Njema%C4%8Dke (25.04.2021).
52. Wiley Online Library, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/gch2.202000090> (30.05.2021).
53. Xinhuanet, http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/14/c_139667906.htm (29.05.2021).
54. Zagrebački inovacijski centar, <https://www.zicer.hr/Poduzetnicki-pojmovnik/Bruto-nacionalni-proizvod-BNP> (20.05.2021).

8. POPIS ILUSTRACIJA

Slike:

1. Slika 1. BNP Italije od ožujka 1998. do prosinca 2020.
2. Slika 2. BNP Njemačke za razbolje od 2018. do 2020. godine
3. Slika 3. BNP Rusije kroz godine
4. Slika 4. BNP Kine od 2010. 2020. godine
5. Slika 5. BNP Hrvatske od 2008. do 2019. godine
6. Slika 6. BDP Hrvatske u tekućim cijenama od 1996. do 2026. godine
7. Slika 7. Usporedba unutarnje i vanjske trgovine
8. Slika 8. Robna razmjena s inozemstvom od ožujka 2019. do ožujka 2020. godine
9. Slika 9. Kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj od travnja 2019. do veljače 2020. godine
10. Slika 10. Bennettov razvojni model interkulturalne osjetljivosti

Tablice:

1. Tablica 1. Usporedba analize BNP-a promatranih zemalja
2. Tablica 2. Deficit i dug opće države Italije u % BDP-a
3. Tablica 3. Usporedba analize BDP-a kao gospodarskog čimbenika određenih zemalja
4. Tablica 4. Utjecaj krize uzrokovane virusom Covid 19 na uvoz i izvoz određenih zemalja za razdoblje 2020. godine
5. Tablica 5. Pogođene djelatnosti određenih zemalja
6. Tablica 6. Specifičnosti interkulturalnih aspekata promatranih zemalja
7. Tablica 7. Interkulturalni konflikti promatranih zemalja

Veleučilište u Virovitici

OBRAZAC 5

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, MARIJA ŽUNIĆ

izjavljujem da sam autor/ica završnog/diplomskog rada pod nazivom

ANALIZA UTJECAJA KRIZE UZROKOVANE

COVIDOM 19 U INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU S OSVETOM

NA EKONOMSKE I GOSPODARSKE ČIMBENIKE

Svojim vlastoručnim potpisom jamčim sljedeće:

- da je predani završni/diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija,
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje sam u svom radu koristio/la, jasno navedeni i označeni u tekstu te u popisu literature,
- da sam u radu poštivao/la pravila znanstvenog i akademskog rada.

Potpis studenta/ice

Marija Žunić

Veleučilište u Virovitici

OBRAZAC 6

**ODOBRENJE ZA POHRANU I OBJAVU
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA**

Ja MARIJA ŽUNIĆ

dajem odobrenje za objavljivanje mog autorskog završnog/diplomskog rada u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Veleučilišta u Virovitici te u javnoj internetskoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice bez vremenskog ograničenja i novčane nadoknade, a u skladu s odredbama članka 83. stavka 11. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog završnog/diplomskog rada. Ovom izjavom, kao autor navedenog rada dajem odobrenje i da se moj rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim:

- a) široj javnosti
- b) studentima i djelatnicima ustanove
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

Potpis studenta/ice

Marija Žunić

U Virovitici, 10.07.2011.

**U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem završnom/diplomskom radu, podnosi se pisani obrazloženi zahtjev.*